

**ERZURUM 1. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ VE
MEKÂNSAL ETKİLERİ**

Muhammed Furkan PASİNLİ

**Yüksek Lisans Tezi
Coğrafya Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Mehmet ZAMAN
2025
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

Muhammed Furkan PASİNLİ

ERZURUM 1. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ VE
MEKÂNSAL ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Mehmet ZAMAN

ERZURUM – 2025

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesi ve Mekansal Etkileri" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[26.06.2025]

[Muhammed Furkan PASİNLİ]

Aslı ıslak imzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılmasını engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Mehmet ZAMAN danışmanlığında, Muhammed Furkan PASİNLİ tarafından hazırlanan bu çalışma 26/06/2025 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Coğrafya Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Günay KAYA

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mehmet ZAMAN

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Cemal SEVİNDİ

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Hanifi ŞAHİN

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ŞEKİLLER DİZİNİ	VII
TABLolar DİZİNİ	VIII
HARİTALAR DİZİNİ	IX
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	X
ÖNSÖZ.....	XII
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ	1
II. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ	2

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

1.1. TÜRKİYE’DEKİ ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİN KURULUŞ AMAÇLARI	5
1.2. TÜRKİYE’DEKİ ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN GELİŞİM AMAÇLARI	6
1.3. TÜRKİYE’DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN YARARLARI	9
1.4. ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU	11

İKİNCİ BÖLÜM

ERZURUM 1. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ

2.1. ERZURUM 1. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ’NİN KURULUŞU VE MEVCUT DURUMU.....	13
2.2. ERZURUM 1. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ’NDE SANAYİNİN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIŞI.....	14
2.2.1. Gıda Sanayi	16
2.2.1.1. Un ve Yem Ürünleri Sanayi	17
2.2.1.2. Et ve Et Ürünleri İmalat Sanayi.....	20
2.2.1.3. Şeker ve Şekerleme Üretimi Sanayi	23

2.2.1.4. Süt ve Süt Ürünleri Sanayi	25
2.2.1.5. Kuruyemiş İmalatı	27
2.2.1.6. Yemek Fabrikası.....	29
2.2.1.7. Gıda ve Tütün Ürünleri Depolama ve Dağıtım	30
2.2.2. İnşaat ve Yapı Malzemeleri Sanayi.....	31
2.2.2.1. Yapı Kimyasalları Sanayi.....	31
2.2.2.2. Yapı Malzemeleri Sanayi	32
2.2.2.3. Boya ve Kimya Sanayi	34
2.2.2.4. Banyo Malzemeleri Üretim	37
2.2.3. Metal Eşya Sanayi.....	37
2.2.3.1. Havalandırma ve Baca Sistemleri İmalat Sanayi	38
2.2.3.2. Mutfak Eşyaları Sanayi	40
2.2.3.3. Demir Çelik Sanayi	40
2.2.3.4. Elektrik Pano Sanayi	42
2.2.4. Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi	44
2.2.4.1. Kereste ve Doğrama Sanayi	44
2.2.4.2. Mobilya İmalat ve Satış Sanayi	45
2.2.5. Plastik ve Kimya Sanayi	46
2.2.5.1. Plastik Doğrama Sanayi.....	48
2.2.5.2. Kimyasal Temizlik Ürünleri.....	49
2.2.5.3. Kimyasal Hammadde Üretimi	50
2.2.5.4. Plastik Ambalaj Üretimi	51
2.2.5.5. Laboratuvar Malzemeleri Üretimi	54
2.2.5.6. Valiz İmalatı	56
2.2.5.7. Gaz Sanayi.....	57
2.2.6. Tekstil Sanayi	59
2.2.6.1. Giyim Sanayi	59
2.2.7. Tabela, Reklam ve Baskı Sanayi.....	61
2.2.8. Lojistik Taşımacılık.....	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.1. GIDA SANAYİNİN SORUNLARI.....	63
3.2. İNŞAAT VE YAPI MALZEMELERİ SANAYİ SORUNLARI	64
3.3. METAL EŞYA SANAYİ	64
3.4. ORMAN ÜRÜNLERİ VE MOBİLYA SANAYİ	65
3.5. PLASTİK VE KİMYA SANAYİ	65
3.6. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	66
 SONUÇ.....	 67
KAYNAKÇA	69
EKLER.....	71
EK 1. Anket.....	71
ÖZGEÇMİŞ.....	79

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERZURUM 1.ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ VE MEKÂNSAL ETKİLERİ

Muhammed Furkan PASİNLİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN

2025, 79 sayfa

Jüri: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN

Prof. Dr. Günay KAYA

Dr. Öğr. Üyesi Cemal SEVİNDİ

Türkiye’deki sanayiciler sınırlı etmenlerden ve şehirlerdeki pahalı arsa ve altyapı yetersizliğinden dolayı şehrin daha ucuz bölgelerini seçmişlerdir. Bu nedenle dağınık sanayileşme ortaya çıkmıştır. Bu durumun önüne geçilmesi açısından devlet tarafından planlı bir sanayileşme fikri önem kazanmıştır. Bunun sonucunda 1961 yılında hazırlanan bildiride sanayinin gelişmesini işaret ederek ilk organize sanayi bölgesi Bursa’da kurulmuştur. Organize sanayi kavramı, devlet tarafından onaylanmış gerekli parsellere ayrılarak altyapı çalışmaları yapılmış ve farklı büyüklükteki sosyal kurumların bulunduğu alanlardır. Organize sanayinin kurulmasındaki amaçlara bakıldığında bölgelerin kalkınması, göçün önlemesi, bölgeler arasındaki gelişimin dengeli sağlanması ayrıca katı ve sıvı atık depolama alanlarıyla çevre kirliliğinin önüne geçmek gibi etmenlerin yer aldığı görülmektedir.

Sanayinin gelişmesinde ulaşım ve pazar alanlarına yakınlık en önemli etken olmuştur. Bursa’da kurulan organize sanayi bölgesinin başarılı olmasının ardından Türkiye’nin farklı bölgelerinde OSB’ler hızlı bir şekilde kurulmaya başlanmıştır. Sanayinin ülke geneline yayılması; şehirlerin gelişmesi, iş istihdamı sağlamak, bölgelerin refah seviyesinin yükselmesi, uygun arsalar gibi birçok avantaj sağlamıştır.

Günümüzde OSB’lerin kuruluş alanlarına bakıldığında Marmara Bölgesi, il bazında ise Bursa şehri birinci sırada yer almaktadır. En az Organize Sanayi Bölgesi bulunan bölgelerimiz ise Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu’dur.

Erzurum’da 1.Organize Sanayi Bölgesi’nin kurulması ve sanayinin gelişmesinde birçok etken geçerli olmuştur. Bu etkenlerin başında; işyeri sahiplerinin Erzurumlu olması, pazara yakınlık, devletin teşvik tedbirleri, rekabet yokluğu ve ucuz işgücü temini vs. gibi faktörler gelmektedir. Erzurum’da 1.Organize Sanayi Bölgesi’nin Erzurum’a iş gücü yönünden ve ekonomik yönden payının görmezden gelinemeyecek olduğu görülmekte ve 1.Organize Sanayi Bölgesi Erzurum ilinin ekonomik katkısını arttırmaktadır.

Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesi’nde en önemli sektör gıda sanayisidir; sonrasında plastik ve kimya sanayi, lojistik taşımacılık, orman ürünleri ve mobilya sanayi sektörleri gelmektedir. Bu sektörler 1.Organize Sanayi Bölgesi’ndeki sanayi işletmelerinin %69’unu oluşturmaktadır. Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesi’ndeki sanayi tesislerinin %14’ü 2000 yılı öncesi, %86’sı ise 2000 yılı sonrası faaliyete başlamıştır.

Erzurum ilindeki temel problemlerden biri, iş imkânlarının yetersiz olmasıdır. Bu sebeple şehir göç vermektedir. Bu sorunun önüne geçebilmek için iş sahalarının artırılması ve sanayi tesislerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesi, Sanayileşme, Bursa Organize Sanayi, İmalat, İstihdam

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****ERZURUM 1ST ORGANIZED INDUSTRIAL ZONE AND ITS SPATIAL EFFECTS****Muhammed Furkan PASİNLİ****Advisor: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN****2025, 79 PageS****Jury: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN****Prof. Dr. Günay KAYA****Assoc. Prof. Dr. Cemal SEVİNDİ**

Industrialists in Turkey chose less expensive areas of the city due to limitations, expensive land, and inadequate infrastructure. This led to dispersed industrialization. To prevent this, the idea of a planned industrialization system gained importance. As a result, the first organized industrial zone was established in Bursa in 1961, signaling the development of industry. The concept of organized industrial zones encompasses areas with state-approved parcels divided into necessary plots, infrastructure work completed, and housing social institutions of varying sizes. The objectives of establishing organized industrial zones include regional development, preventing migration, ensuring balanced development between regions, and preventing environmental pollution through solid and liquid waste storage areas.

Proximity to transportation and market areas was the most important factor in industrial development. Following the success of the organized industrial zone established in Bursa, organized industrial zones began to be established rapidly in various regions of Turkey. The expansion of industry across the country has provided many advantages, including the development of cities, the creation of employment, the rise of regional prosperity, and the availability of suitable land. When looking at the areas where OIZs are currently established, the Marmara Region ranks first, while Bursa ranks first by province. The regions with the fewest Organized Industrial Zones are Eastern Anatolia and Southeastern Anatolia.

Many factors contributed to the establishment of the 1st Organized Industrial Zone in Erzurum and the development of the industry. Chief among these factors are the locality of business owners, proximity to the market, government incentive measures, lack of competition, and the availability of cheap labor. The 1st Organized Industrial Zone's contribution to Erzurum's workforce and economy is undeniable, and the 1st Organized Industrial Zone significantly enhances Erzurum's economic contribution.

The food industry is the most important sector in the Erzurum 1st Organized Industrial Zone, followed by plastics and chemicals, logistics, transportation, forest products, and furniture. These sectors account for 69% of the industrial enterprises in the 1st Organized Industrial Zone. 14% of the industrial facilities in the Erzurum 1st Organized Industrial Zone began operating before 2000, while 86% began operating after 2000.

One of the fundamental problems in Erzurum province is the inadequate employment opportunities. This is causing the city to experience migration. To address this problem, it is necessary to increase job opportunities and develop industrial facilities.

Keywords: Erzurum 1st Organized Industrial Zone, Industrialization, Bursa Organized Industry, Manufacturing, Employment

KISALTMALAR DİZİNİ

ABS	: Akrilonitril Bütadiyen Stiren
BRC	: Gıda üretimi, işleme ve dağıtımıyla ilgili işletmelerin gıda güvenliği yönetimini değerlendirmek için kullanılan bir standardı ifade eder.
CE	: Bir kalite simgesi olmayıp üzerine ilişitirildiği ürünün ilgili yönetmeliğin tüm gereklerini karşıladığı anlamına gelen ve Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında malların serbest dolaşımını sağlamak amacıyla ortaya çıkan bir işarettir.
EVA	: Etilen, Vinil, Asetat
HACCP	: Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları anlamına gelmektedir. Gıda güvenliği için önemli olan tehlikeleri tanımlayan, değerlendiren ve kontrol eden bir sistemdir.
HDPE	: Yüksek yoğunluklu polietilen petrolden elde edilen bir malzemedir.
IFS	: Küresel gıda güvenliği ve kalite yönetim sistemi standartlarını belirleyen bir organizasyondur.
ISO 14001	: Kuruluşlara çevreyi korumak ve sosyoekonomik ihtiyaçlarla denge içerisinde değişen çevre şartlarına tepki vermek için bir çerçeve sağlamaktır.
ISO 22000	: Uygulandığı gıda işleyiciliği, üretimi, depolama, gıda ve gıda ürünleri dağıtımında yer alanlar için bilimsel bir anlam ifade etmektedir.
ISO 9001	: Müşteri beklentileri, ihtiyaçları ve mevzuat şartlarını karşılama yolu ile müşteri memnuniyetinin artırılmasını öngören dünyaca kabul görmüş bir kalite yönetimi sistemi biçimidir.
ISO 9002	: Tedarikçinin tesis edilmiş bir tasarıma uygun ürün temini konusunda yeterliliği kullanılan kalite sistem şartlarını belirtmektedir.
LPG	: Sıvılaştırılmış petrol gazı
m²	: Metrekare
m³	: Metreküp
NSF	: Ürünlerin sağlık ve güvenlik standartlarına uygun malzemelerle üretildiğini gösteren sertifikadır.
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
PVC	: polivinil klorür
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesindeki Sanayi Tesislerinin Sektörel Dağılım (2024).	15
Şekil 2.2. Gıda Sanayi Sektörel Dağılım (2024).....	17
Şekil 2.3. Metal Eşya Sanayi Sektörel Dağılım.	38
Şekil 2.4. Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi Sektörel Dağılım (2024).	44
Şekil 2.5. Plastik ve Kimya Sanayi Sektörel Dağılımı	48

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Türkiye'deki OSB'lerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı (2024).	12
Tablo 1.2. Türkiye'deki OSB'lerin Mevcut Durumu (2024).	12
Tablo 2.1. Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesindeki Sanayi Tesislerinin Sektörel Dağılım (2024).	15
Tablo 2.2. Gıda Sanayinin Sektörel Dağılım (2024).	16
Tablo 2.3. Un ve Yem Ürünleri İşletmeleri 2024 Yılı Üretim Miktarları	18
Tablo 2.4. Et ve Et Ürünleri İmalat Sanayi İşletmeleri 2024 Yılı Üretim Miktarları	21
Tablo 2.5. Süt ve Süt Ürünleri Sanayi Kuruluşları 2024 Yılı Üretim Miktarları	26
Tablo 2.6. Şahika Boya Üretim Tesisinin 2024 Yılı Üretim Miktarları	35
Tablo 2.7. Plastik ve Kimya Sanayi Sektöründe Faaliyet Gösteren Firmalar (2024). ...	47
Tablo 2.8. Plastik ve Kimya Sanayi Sektörel Dağılımı	47
Tablo 2.9. Kimyasal Temizlik Ürünleri Üretim Sektörünün 2024 Yılı Üretim Miktarları	50
Tablo 2.10. Er-Tek-San ve Erko Plastik 2024 Yılı Üretim Miktarları	51

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesi'nin Konum Haritası	3
Harita 1.1. Türkiye'deki OSB'lerin İllere Göre Dağılımı.....	11

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1.1. Türkiye’de İlk Organize Sanayi Bölgesi Bursa Şehrinde Kurulmuştur	7
Fotoğraf 2.1. Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesinin Üstten Görünümü	14
Fotoğraf 2.2. Bayramoğlu Un ve Yem Sanayi, TSE 9001:2000 Kalite Güvence Belgelerine Sahiptir.	20
Fotoğraf 2.3. Et ve Et Ürünleri Tesislerinde Yılda Ortalama 9-10 Bin Arasında Canlı Hayvan Kesimi Yanı Sıra Et Ürünleri Üretimi Yapmaktadır.....	22
Fotoğraf 2.4. Bolber Tarım Adlı İşletmede Yılda 3200-4300 Ton Arasında Kristal Şeker İşlenmektedir.	24
Fotoğraf 2.5. Süt ve Süt Ürünleri Sanayi Tesisleri Standartlara Uygun, Modern ve Kapasite Bakımından Yeterlidir.	27
Fotoğraf 2.6. Organize Sanayi Bölgesinde Bulunan Yemek Üretim Tesisinden Pek Çok Sanayi ve Kamu Kuruluşu, Okul, Otel, Şantiye ve Hastane Gibi Kuruluşların Yemek İhtiyacı Karşılanmaktadır.	30
Fotoğraf 2.7. Yardımcım İnşaat 2014 Yılında Kurulan, Sektöründe Lider Plastik Boru Üreticilerinden Biri Olan İşletmede Yılda 2 Bin Ton Yüksek Yoğunluklu Polietilen Bir Hammadde Kullanılmaktadır.....	34
Fotoğraf 2.8. Şahika Boya, Tamamen Yerli Sermayeyle Kurulmuştur.	36
Fotoğraf 2.9. Limdaş Havalandırma Sanayi Kuruluşu TSE Belgeli Doğalgaz Baca Üretimi Yapan Ülkemizdeki Sayılı Firmalardan Biridir.	39
Fotoğraf 2.10. Demir Çelik Sanayi Tesislerinde Günlük 300-500 Ton Arası Demir İşlenmektedir.....	42
Fotoğraf 2.11. Birleşim Elektrik Adlı Firma Üretim Teknolojisi Bakımından Doğu Anadolu Bölgesi’nin En Modern Pano Üretim Tesisidir.....	43
Fotoğraf 2.12. Mobilya Üretim Tesisi 2018 Yılında Son Teknoloji Makinalarla Üretime Başlamıştır.	46
Fotoğraf 2.13. Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesinde Tek Olan Teneke Kutu Üretim Tesisi (Er-Tek-San) Yılda 800 Ton Hammadde Kullanılmaktadır.....	53
Fotoğraf 2.14. Plastik Kova Üretim Tesisi (Erko Plastik) Yılda 2 Bin Ton Plastik Hammadde İşlenmektedir.	54

Fotoğraf 2.15. Laboratuvar Malzemeleri Üretim Tesisi, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Tek Türkiye Geneline İse Sayılı Sanayi Tesisleri Biridir.	55
Fotoğraf 2.16. Valiz Üretim Tesisi, TSE ve ISO Sertifikalarıyla Avrupa Standartlarına Uygun Üretim Yapmaktadır.	56
Fotoğraf 2.17. Ergaz LPG Dolum Tesisi Türkiye'nin Enerji İhtiyacın Büyük Bir Kısmına Katkı Sağlamaktadır	59
Fotoğraf 2.18. Tekstil Sanayisi Bölgesindeki Fabrikalarda Çalışanların Çoğunluğunu Kadın İşgücü Oluşturmaktadır.	60

ÖNSÖZ

Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesi ve mekânsal etkileri konulu bu araştırma, bir yüksek lisans tez çalışmasıdır.

Düzenli ve dengeli sanayileşmenin önemli bir unsuru olarak bilinen organize sanayi bölgeleri, 60 yılı geçkin zamandır Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yürütülmektedir. Organize sanayi bölgelerinin sayıları günümüzde 385'e ulaşmıştır. Bu organize sanayi bölgelerinden bir tanesi de Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesi'dir. Üretim tesislerinin yeni sanayi alanları oluşturması amacı ile 1968 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin 4. Organize sanayi bölgesi olarak kurulmuştur.

Bu çalışmada, sanayi coğrafyası ilkeleri açısından ele alınmış organize sanayi bölgelerinin yararları ve Erzurum ilinde bulunan 1.Organize Sanayi Bölgesi'nin kuruluşu, gelişim süreci, sanayi faaliyetleri, beşerî ve ekonomik özellikleri, şu andaki durumu ve sektörlere göre dağılışı incelenmeye çalışılmıştır.

Yapılan yüksek lisans tez çalışmasına benzer bir akademik çalışmanın olmayışı araştırmayı zorlaştırmıştır. Erzurum ili Ticaret ve Sanayi Odası'ndan istenilen raporlar ve Erzurum 1. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü'nden alınan dokümanlar incelenmiş ve konuyla ilgili bilgiler sınıflandırılmıştır. Fakat gerekli kuruluşlardan temin edilen bilgilerin yeterli olmaması nedeniyle anket soruları oluşturulmuştur. Oluşturulan anketler organize sanayi bölgesinde bulunan işletmeler ziyaret edilerek sorular yöneltilmiştir. Gerekli bilgiler tablolarla ve şekillerle desteklenerek anlaşılır şekilde hazırlanmıştır.

Çalışma boyunca, katkılarını esirgemeyen danışman hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet ZAMAN'a, katkılarından dolayı saygı ve minnetlerimi sunuyorum. Yüksek Lisans savunmasında jüri üyesi olarak bulunan Prof. Dr. Günay KAYA ve Dr. Öğr. Üyesi Cemal SEVİNDİ hocalarıma görüş ve önerileri ile sağladıkları katkılar için ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Ayrıca anket sorularını cevaplayan işletme sahiplerine ve hayatım boyunca yanımda olan sevgili aileme teşekkür ederim.

Erzurum – 2025

Muhammed Furkan PASİNLİ

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesi ve Mekânsal Etkileri adlı yüksek lisans tez çalışmasının amacı bu bölgenin kuruluşu, gelişim süreci, sanayi faaliyetleri, beşerî ve ekonomik özellikleri, şu andaki durumu ve sektörlere göre dağılımı ayrıntılı bir şekilde ele alıp sorunlarını tespit edip çözüm önerileri sunmaktır.

Tez çalışmamıza öncelikle veri taraması ile başlanmış konuyla ilgili kaynaklar, Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası ve Erzurum 1. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü'nden temin edilmeye çalışılmıştır. Konuyla ilgili doğrudan bir akademik çalışmaya da ulaşamamıştır. Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası'ndan istenilen raporlar ve Erzurum 1. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü'nden alınan dokümanlar incelenmiş ve konuyla ilgili bilgiler sınıflandırılmıştır.

Çalışma sahasında anket ve gözlem yapmadan önce Erzurum 1. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü'nden izin alınmıştır. Alınan bu izinin mülakat ve anket sorularının cevaplanması aşamasında yardımcı olduğu görülmüştür. Anket formu 66 sorudan oluşturulmuş olup, üniversite sosyal bilimler etik kuruluna sunulup gerekli izin alınmıştır (Ek). Görüşmelerin tamamı yüz yüze yapılmıştır. Anket soruları; sanayi tesisleriyle ilgili bilgiler, kuruluş yılları, üretim alanları, istihdam sayısı, üretim kapasitesi, hammadde alanları, işletmelerin kuruluş alanları, donanım yapıları, mülkiyet durumları, pazar alanları ve sahip oldukları sertifikalar vs. gibi sorulardan oluşmaktadır. Anketler beş ve daha fazla işgücü çalıştıran sanayi işletmelerine uygulanmıştır. Anket çalışmaları 2024 yılında yapılmıştır. Bazı işletmeler anket sorularını cevaplamak istememiştir, bazıları işletme isimlerinin çalışmada belirtilmemesini, tesislerin üretim sahalarının fotoğraflanmasında engel olmaları, kullanılan hammadde de yıllık üretim miktarları hakkında bilgi vermek istememeleri gibi zorluklarla karşılaşmıştır. Fakat anlayışlı işletme sahiplerinin fazla olmasından dolayı gerekli bilgilere ulaşılmıştır.

Tez çalışması, 3 bölümden oluşmaktadır;

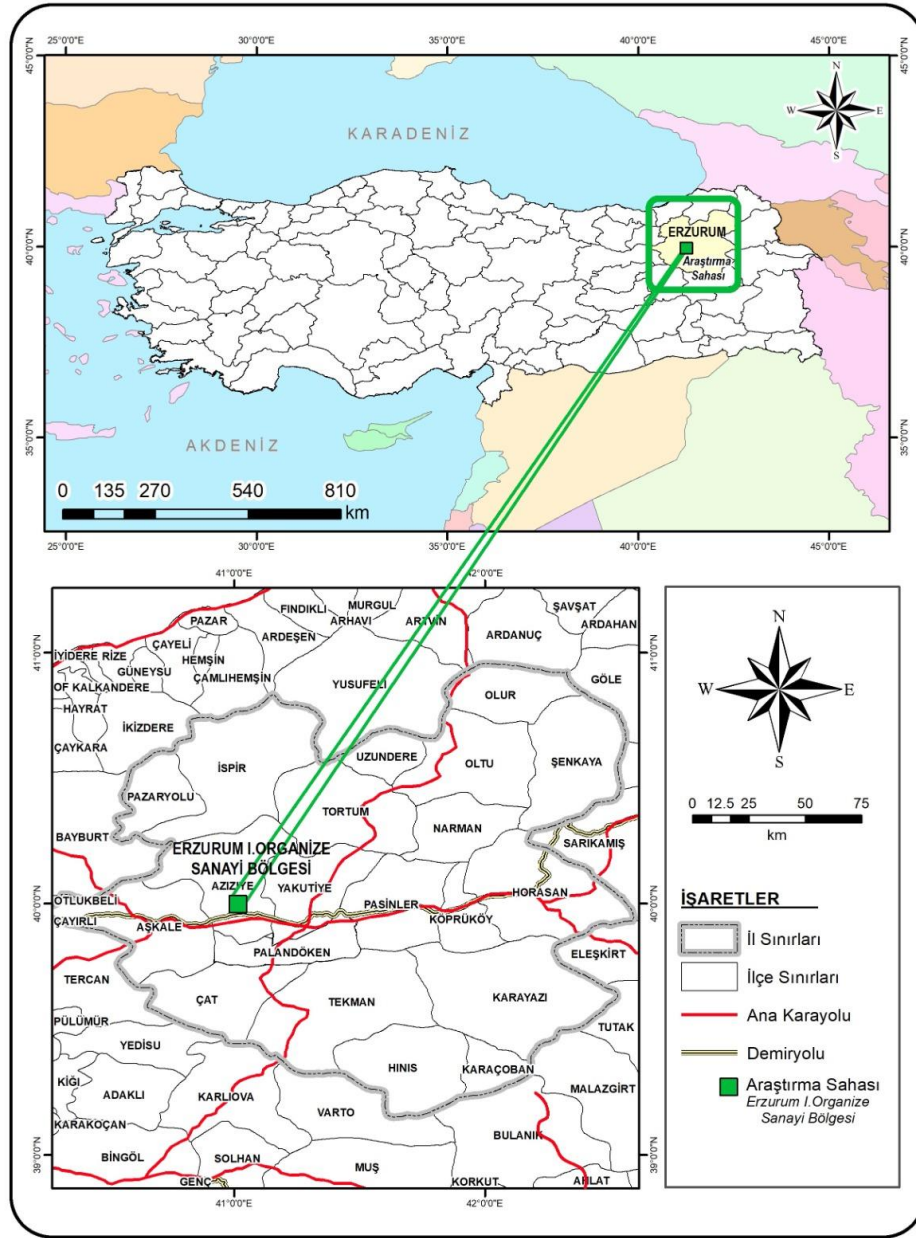
Birinci bölümünde Türkiye'deki Organize Sanayi Bölgeleri'nin kuruluş amaçları, OSB'lerin gelişme süreci, organize sanayi bölgelerinin yararları ve OSB'lerin günümüzdeki durumu dört alt başlıkta ele alınmıştır.

İkinci bölümde Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesi'nin kuruluşu ve şu andaki durumunun yanı sıra sanayinin sektörlere göre dağılışı, tesis sayısı, kuruluş yılları, işgücü sayısı, üretim miktarları, kullanılan hammaddeler, alanları, mülkiyet durumu, hukuki statüleri, çalışma dönemleri, faaliyete geçtiği yıldan itibaren üretimde meydana gelen artış ve azalış, pazar alanları ve sahip olduğu sertifikalar incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise sorunlar ve öneriler ayrıntılı olarak incelenmiştir.

II. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Çalışma sahası, Doğu Anadolu Bölgesinin en büyük kenti olan Erzurum'un batısında kent merkezine 11 km uzaklıkta Aziziye ilçesinde yer almaktadır (Harita 1). 39°55' kuzey paraleli, 41°9' doğu meridyeni üzerinde yer alır ve deniz seviyesinden yüksekliği 1763 metredir. Yaklaşık 1.260.000m² yüzölçümüne sahiptir. D80 Karayolu ile Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Arasında Kalan Arsa Şeridinde kurulmuştur. Erzurum Havalimanı'na olan uzaklığı ise 3 km'dir.

Harita 1. Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesi'nin Konum Haritası

Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesi 1968 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin 4. Organize Sanayi Bölgesi olarak kurulmuştur. Başlangıçta 106 hektarlık alanda 75 parsel ayrılarak farklı sektörlerde faaliyet gösteren firmalara tahsis edilmiştir. 2000'li yıllarda zirai donatıma ait olan 20 hektarlık bir alanda organize sanayi bölgesinin sınırlarına katılmıştır ve 25 adet üretim yapan firmaya tahsis edilmiştir. Kurulduğu günden bugüne kadar toplamda 126 hektarlık saha üzerinde kurulu 119 parselden oluşmaktadır. Bu

parsellerde 93 firma ile tam kapasite faaliyet göstermektedir. Sekiz binin üzerinde kişiye iş imkânı sağlamaktadır.

Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesi, Erzurum'daki 3 organize sanayi bölgesinden biridir. 1960'lı yılların başında adı konulmamış olsa da organize faaliyetlerle Erzurum şehri, Doğu Anadolu Bölgesi'nde ağırlığını hissettirmiş; doğu bölgesindeki konumuyla ticaretin başkenti olmuştur. Sanayi bölgesinin kuruluşu 1968 yılında tamamlanarak, Türkiye'nin 4'üncü Organize Sanayi Bölgesi unvanını almıştır, bölgede sanayi faaliyetlerine başlanmıştır ve bölge zamanla diğer bölgelere ilham kaynağı olmuştur.

Erzurum 1.OSB'de 2024 yılı itibariyle sanayi tesisleri ve bazı kurumlardan oluşan 93 işletmenin; % 34'ü (32 tesis) gıda sanayi, %20'si (19 tesis) plastik ve kimya sanayi, % 9'u (8 tesis) lojistik taşımacılık, % 8'i (7 tesis) orman ürünleri ve mobilya sanayi, %7'si (6 tesis) metal eşya sanayi, % 9'u (8 tesis) inşaat ve yapı malzemeleri sanayi, % 5'i (5 tesis) çağrı merkezi, % 4'ü (4 kurum) devlet ve özerk kurumlar, % 2'si (2 tesis) tabela, reklam ve baskı sanayi ve % 2'si (2 tesis) tekstil sanayi alanında faaliyet göstermektedir.

Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesi'nde sanayi tesisleri dışında 350 öğrenciye eğitim ve öğretim veren ortaöğretim kurumun yanı sıra 16 kişinin istihdam edildiği KOSGEB ile oluşabilecek yangına kısa sürede etkili bir şekilde müdahale etmek ve sanayi tesislerinde oluşabilecek maddi zarar ve can kayıplarını en aza indirmek amacıyla 10 kişinin istihdam edildiği itfaiye de mevcuttur. Ayrıca sanayi bölgesinde Doğu Anadolu İhracatçılar Birliği (DAİB) bulunmaktadır. Bu kurum, üretim ve ihracatın artırılmasında ve sanayisinin yönlendirilmesinde etkili olup bünyesinde 32 kişi istihdam etmektedir.

Bunlara ilave olarak sanayi sahasında anonim şirket statüsünde beş adet çağrı merkezi işletmesi bulunmaktadır. Çağrı merkezi toplam 3630 işgücü ile sanayi bölgesindeki en büyük istihdamı sağlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

1.1. TÜRKİYE'DEKİ ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİN KURULUŞ AMAÇLARI

Türkiye'deki sanayiciler; tek olarak bir işyeri kurabilmek için uygun bir arazi bulmak, altyapı çalışması yapmak, fabrika binası yapmak, üretim için gerekli makineleri bulmak, kalifiye eleman bulmak ve yeterli miktarda paraya sahip olmak gibi sınırlı etmenlerden dolayı, girişim azmini ortaya koyma fırsatı bulamamaktadır. Üstelik şehir merkezlerindeki altyapının sanayi tesisleri için kısıtlı kalması ve burada bulunan arsaların fiyatlarının yüksek olmasından dolayı sanayi tesisi kurmak isteyen girişimciler şehrin farklı yerlerinde daha ucuza bulunan arazilerde gelişigüzel dağılıma sebep olmaktadır. Bu olayları önlemek için Türkiye sanayisini ve işçisini desteklemek amacıyla, planlı ve programlı bir sanayi kalkınma düşüncesi önem kazanmaya başladı. Türkiye'deki sanayileşme sürecinde, sanayileşmenin gelişmesini desteklemek amacıyla 1961 yılında devlet tarafından hazırlanan bildiride; sanayinin gelişmesinde, organize sanayi bölgelerinin faydalı olacağına işaret edilerek 1962 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin birinci organize sanayi bölgesinin Bursa şehrinde kurulması teklif edildi (Özdemir, 1990: 14). 1962 yılında Milletlerarası Kalkınma Teşkilatı Artık Paralar Fonu'ndan Maliye Bakanlığı'nca sağlanan 26.200.000 TL krediye Bursa Ticaret ve Sanayi Odası'nın %10 oranında katkısı ile Türkiye'de ilk modern uygulama olmak suretiyle kurulmaya başlanmış ve 1966 yılında resmi olarak faaliyete başlamıştır (URL 1).

Ülkemizde 1970'lerin sonlarında kısa vadeli istikrarsızlıkta artış ve daha mühimi had safhaya varan dış kaynak yetersizliği nedeniyle sanayileşme girişimi tıkanmış ve bu uygulama herhangi bir kanuni tüzüğe dayanmadan 1982 yılına kadar devam etmiştir. Mevzubahis olan mevzuat boşluğunun giderilmesi amacıyla "Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Fonlar Yönetmeliği" 31 Ocak 1982 tarih ve 17591 sayılı kanunla Resmî Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur (Arslan, 2005: 275-294). Nitekim 1980'li yıllardan 2000'li yıllara bakıldığında Türkiye sanayileşme sürecinde dönüm noktası oluşturacak iki önemli olaya sahne olmuştur. Bu olaylardan ilki 1980'lerin başından başlayarak Türkiye'nin dışa açık sanayileşme hamlesine yönelmesi, ikinci olay ise 1990'lı yılların

ortalarından itibaren ekonomik entegrasyona yönelik bir sanayileşme stratejisine geçmesidir. Bu yıllardan sonra ülkemizdeki sanayileşme hızla artmış ve hemen hemen her ilde organize sanayi bölgeleri o ilin sosyo-ekonomik yapısına bağlı olarak kurulmaya başlamıştır (Görgülü, 2017: 6).

Organize sanayi bölgesi kavramı; sanayi bölgeleri bakanlık tarafından onaylanmış arazilerde öncelikle uygun parsellere ayrılmış, gerekli yol ve alt yapı çalışmaları tamamlanmış ve sonrasında ihtiyaçlara göre sağlık, güvenlik, itfaiye gibi kamu kurumların bulunduğu, farklı büyüklükleri bulunan sanayi işletmelerinin mal ve hizmet üretim sahalarının bir arada bulunduğu alanlardır (Dülgeroğlu, 1985: 8).

Türkiye’deki organize sanayi bölgelerinin kurulmasındaki amaçlar gözden geçirildiğinde olumlu ya da olumsuz etkilerinin olduğu bilinmektedir. Nitekim bu etkileri incelediğinde öncelikli amacı diğer yerlere göre gelişimini tamamlayamamış bölgelerin kalkınmasını sağlamak, bölgeler arası göçü önlemek ve anormal gelişimin önüne geçerek sanayinin bölgeler arasında daha dengeli dağılmasına katkıda bulunmaktır (Tümertekin ve Özgüç, 2012: 431).

Türkiye’de organize sanayi bölgelerinin diğer kuruluş amaçları değerlendirildiğinde şehrin iç kesimlerinde kalmış farklı bölgelerde kurulan her bir sanayi tesisinin gerekli olan alt yapı, yol gibi çalışmalarının yapılması işletmelerin kuruluş sırasındaki giderlerini artıracaktır. Bir başka olumsuz faktör ise fabrikalarda kullanılan elektrik enerjisinin yüksek voltlarda olmasından dolayı farklı zamanlarda elektrik kesintisi gibi zorlukların çıkmasıdır. Ayrıca şehirlerin içindeki sanayi tesislerinin hava kirliliği, ses kirliliği, yerüstü ve yeraltı sularının kirlenmesi ve katı ve sıvı atıklarının gelişigüzel depolanmasında da çevre kirliliği, kimyasal atıkların sulara karışması gibi sıkıntılar çıkabilir bu olaylardan dolayı kentin dışında müsait olan bölgede uygun şekilde bir proje dâhilinde sanayi tesislerinin yerleşmelerini sağlamaktır (Ataş, 2006: 10).

1.2. TÜRKİYE’DEKİ ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN GELİŞİM AMAÇLARI

Türkiye’de sanayinin gelişmesi bazı bölgelerde fabrikaların kümelenmesiyle sanayi bölgeleri ortaya çıkmaya başlamıştır. İlk önce Marmara Bölgesi, Ege Bölgesi’nin kıyı bölümleri, Akdeniz Bölgesi’nin doğu bölümleri ve İç Anadolu Bölgesi’nde bulunan

Ankara’da sanayi bölgelerinin gelişiminin büyük olması, ulaşım imkânları, pazar alanlarına yakınlık sanayinin gelişim göstermesinde esas belirleyici etken olmuştur. Doğal ve ekonomik imkânlarla meydana gelen sanayi topluluklarının yanında, devlet tarafından planlı kalkınma dönemiyle birlikte yeni yatırım bölgeleri kurulmaya başlanmıştır (Cansız, 2010: 21). Sanayileşme hareketi önceki dönemlerde küçük ölçekli olarak gelişirken, Devlet Planlama Teşkilatı’nın 1960 yılında kurulmasıyla birlikte ilk beş yıllık kalkınma planı yayınlanmıştır. Yayınlanan bu kalkınma planının temel amacı Türkiye’de sanayinin geliştirilmesi ve teşvik edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda Devlet tarafından hazırlanan bir raporda ilk olarak 1961 yılında Organize Sanayi Bölgesi kavramı kullanılmıştır (Cansız, 2010: 21). Bu bağlamda 1962 yılında Bursa Organize Sanayi Bölgesi, Türkiye’de bir ilk olarak kurulmuştur (Fotoğraf 1.1).

Fotoğraf 1.1. Türkiye’de İlk Organize Sanayi Bölgesi Bursa Şehrinde Kurulmuştur (URL 2).

Bursa şehrinde kurulan Organize Sanayi Bölgesi’nin başarılı sonuç vermesinin akabinde 1963 yılında Manisa, 1968 yılında Erzurum, 1969 yılında Gaziantep, 1973 yılında Eskişehir, 1976 yılında Konya, 1981 yılında Ankara Organize Sanayi Bölgeleri’nin kurulmasına karar verilmiştir. İlerleyen senelerde bu OSB’lere, ek olarak

1983-88 yılları arasında Bursa-İnegöl, Eskişehir, Tekirdağ-Çerkezköy ve Bilecik OSB'leri kurulmuştur, ardından Türkiye'nin her bölgesinde yaygın bir şekilde organize sanayi bölgelerine rastlanmaya başlanmıştır. Organize Sanayi Bölgeleri sayısı 2024 yılı itibariyle 385'e ulaşmıştır. Sanayinin ülke geneline yayılması, geri kalmış bölgelerin refah seviyesinin yükseltilmesi ve şehirlerin düzenli bir şekilde gelişmesini sağlamak amacıyla oluşturulan bu alanlar sayesinde yatırımcıların sanayi faaliyetleri için uygun fiyatlı arazilere ulaşmaları sağlanmış ve sanayi bölgeleri yerleşim merkezlerinden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Türkiye'deki Organize Sanayi Bölgesi faaliyetleri Bursa şehrinde başlamış ve günümüzde neredeyse bütün il ve ilçelerde bir veya birden fazla organize sanayi bölgesi ve küçük sanayi siteleri biçiminde görülmeye başlanmıştır (Koç ve Bulmuş, 2014: 179).

Türkiye'de sanayinin gelişmesi bölgelere göre değerlendirildiğinde öncelikle ülke sanayisinin %25'inin Marmara Bölgesi'nde bulunduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nden itibaren sanayi tesislerinin Türkiye'nin batı kesimlerine kaydırılmış olması etkili olmuştur. Bu nedenle İstanbul önemli merkez konumundadır. İstanbul şehrinin sanayinin kuruluş yeri olarak seçilmesinde; yoğun göçler nedeniyle yeterli iş gücünün sağlanması, nüfusun kalabalık olması, tüketimin fazla olması, geçmişten beri ulaşım ağlarına sahip olması ve hammaddeye kolay ulaşılabilirliği, sermaye sahiplerinin bu şehirde toplanması vs. gibi nedenler önde gelmektedir. Marmara Bölgesi'nde İstanbul ve Kocaeli'den sonra ikinci büyük sanayi sahası ise Bursa ovası üzerinde gelişim göstermiştir.

Ege Bölgesi ise Marmara Bölgesi'nden sonra ikinci olarak sanayinin yoğunlaştığı bölgedir. Ege Bölgesi'nde, İstanbul ilinden sonra Türkiye'nin ikinci büyük sanayi sahası olan İzmir şehri yer almaktadır. İzmir'de yoğunlaşan sanayi tesisleri dokuma, gıda, makine, döküm, metal, yedek parça gibi kuruluşlardır. Aliaga'da petrol rafinerisi nedeniyle yağ sanayisi, Balıkesir'in Ayvalık ve Edremit ilçelerinde, şeker sanayisi, Afyon ve Uşak şehirlerinde azot fabrikası, Kütahya şehrinde seramik fabrikası, Aydın, Denizli ve Uşak şehirlerinde pamuklu dokuma sanayisinin gelişim gösterdiği dikkati çekmektedir (Ertin, 1998: 170).

Karadeniz Bölgesi'nde ise orman ürünleri, gıda, makine imalat, plastik boru imalatı ve tekstil fabrikaları vardır. Batı Karadeniz Bölümü'nde ise Zonguldak şehrinde çıkarılan

taş kömürünün varlığı nedeniyle genellikle ağır sanayi tesislerinin toplandığı görülmektedir. Karabük ve Ereğli demir-çelik fabrikalarının yanı sıra bu tesislere bağlı olarak yan sanayi dalları gelişmiştir. Akdeniz Bölgesi'nde ise en hızlı sanayileşen bölüm Çukurova'dır. Çukurova aynı zamanda Türkiye'nin başlıca sanayi bölgelerinden biri konumundadır. Bu alanda Adana'da bulunan farklı sanayi dalları dışında, Mersin petrol rafinerisi (ATAŞ), Hatay'da İskenderun demir çelik fabrikaları, Antalya'da ferro-krom fabrikası mevcuttur (Ertin, 1998: 170-171).

İç Anadolu Bölgesi'nin içine dağılmış endüstri tesisleri ise Eskişehir, Kayseri, Sivas, Konya, Kırıkkale, Ereğli ve Ankara gibi illerde toplanmıştır. Konya Seydişehir'de alüminyum tesisleri ülkenin önemli sanayi kuruluşları arasında yer almaktadır. Bu bölgenin Türkiye üretim sanayisindeki payı küçüktür. Savunma sanayi tesisleri son yıllarda Eskişehir, Kayseri, Kırıkkale, Ankara ve Ankara'nın ilçesi olan Elmadağ'da gelişim göstermiştir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde ise etkin yöresel sanayi merkezleri dikkat çekmektedir. Bu bölgede sanayisi gelişmiş iller Gaziantep ve Diyarbakır'dır. Bu illerde çimento, gıda, dokuma, madeni eşya ve tarım aletleri sanayisi gelişmektedir. Doğu Anadolu bölgesinde ise büyük şehirler çevresinde gelişmiş pamuklu dokuma, şeker, çimento, gıda ve tütün işletmeleri dikkat çekmektedir (Ertin, 1998: 170-171).

Türkiye'deki organize sanayi bölgeleri, bölgeler arasındaki gelişmişliğin dengeli olması, yatırımların belirli bölgelerde toplanmasını önlemek ve Türkiye geneline dağılma ve halihazırdaki yatırımların desteklenerek daha da genişletilmesi için oldukça önemli bir araçtır. Organize sanayi bölgeleri gelişmekte olan sanayinin arazi ihtiyacını karşılamada, birbiriyle bağlantılı olan sanayi tesislerinin belirli bir program dahilinde birlikte üretim yapmalarına imkân sağlamada ve alanında uzmanlaşmış yatırımcıların birlikte uluslararası seviyede üretim yapmalarına fırsat vermede oldukça önemli görevler üstlenmektedir (Dumansızoğlu, 2017: 63).

1.3. TÜRKİYE'DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN YARARLARI

Türkiye'deki organize sanayi bölgeleri, 2000'li yılların başında ve sonrasında oluşturduğu iş istihdamı, ekonomik kalkınma ve sağlanan destek gibi faydalardan dolayı bölgesel büyüme aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Organize sanayi bölgeleri; alt

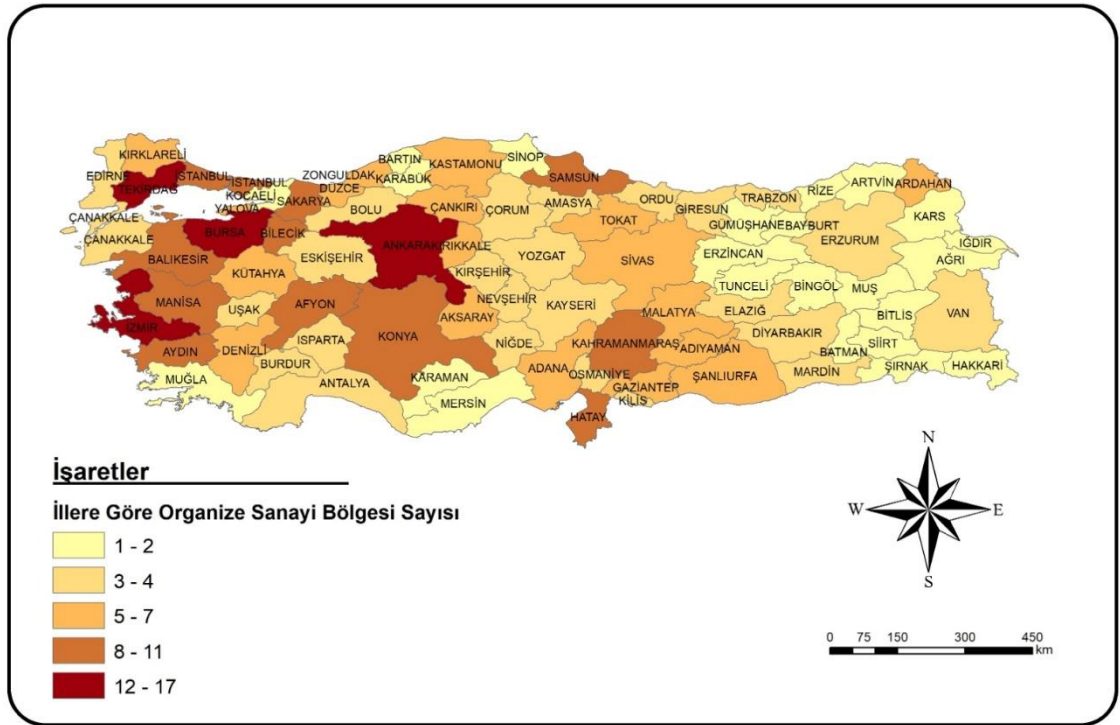
yapısı hazırlanmış izin ve ruhsatlarının alındığı, gerekli parsellere ayrılmış, sanayi tesisleri için bölgede olumlu bir ortam sağlamaktadır. Bir sanayi tesisinin üretime başlaması için öncelikle gerekli olan sermayenin tedarik edilmesi ardından arazinin temin edilmesi gereklidir. Sonrasında alt yapı çalışmaları, atık depolama alanlarının yapılması, işletme binalarının kurulması, üretim için makine ve ekipmanların alınması icap etmektedir. Organize sanayi bölgeleri bu ihtiyaçların tamamını üreticilere toplu bir şekilde sağlamaktadır. Organize sanayi bölgeleri, sanayi tesislerini bir arada toplayarak kentsel alanlarda maliyeti düşük, yatırım potansiyeli yüksek sanayi tesislerinin olmasına olanak sunmaktadır (Özer, 2008, 92).

Organize sanayi bölgeleri bulundukları şehirlere önemli katkı sunmaktadır. Verilen katkının şu şekilde belirtilmesi mümkündür (Eyüpoğlu ve Dilek, 2001 (Saikku, 2006, 5):

- Bölgeler arasındaki ticari dengeyi sağlamak ve sanayileşme faaliyetlerini ülke geneline dağıtarak bölgeler arası gelir dağılımı seviyesini en aza indirmek.
- Özel kuruluşların yatırımlarını belirli bölgelere yönlendirilmesi.
- Kuruldukları şehirlerin ve bölgelerin kalkınmasına katkıda bulunmak.
- Sanayinin az gelişmiş olan bölgelerde yaygınlaşmasını sağlamak.
- Sanayi kuruluşlarının mali açıdan desteklenerek teşvik verilmesi.
- Sanayi tesislerinin bölgedeki firmalar ile uyum ve iş birliği içinde üretim ve ticaret yapmaları.
- Kuruldukları bölgelerde iş istihdamı sağlamak.
- Organize sanayi bölgesindeki firmaların ulaşım, altyapı, su, elektrik, sosyal alanlar gibi hizmetlerden yararlanma.
- Firmaların birbirlerini tamamlayıcı ve yan ürünü teşvik eden sanayicilerle birlikte çalışarak verimlilik ve kar oranını artırmak.
- Sanayi kuruluşlarının rastgele dağılımının önüne geçerek, tarım alanlarının sanayide kullanılmasının önüne geçmek.
- Katı ve sıvı atık depolama alanlarının ortak kullanımıyla çevre kirliliğinin önüne geçilmesi.
- Firmalar arasında iş birliği yaparak enerji verimliliğini artırmak.
- Sanayi kuruluşları arasında rekabeti artırmak.

1.4. ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

Günümüzdeki organize sanayi bölgelerin kuruluş alanlarına baktığımızda çoğunluğunun Marmara Bölgesi'nde olduğu görülmektedir. İl bazında incelendiğinde ise ilk organize sanayinin kurulduğu yer olan Bursa'da 17 organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Başka bir deyişle, Bursa bu bakımdan ülkemizde ilk sırada yer almaktadır.

Harita 1.1. Türkiye'deki OSB'lerin İllere Göre Dağılımı (2024/ URL 3)

Ülkemizde, Devlet Planlama Teşkilatı'nın 1960 yılında kurulmasıyla birlikte sanayinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda daha öncede belirtildiği gibi, 1961 yılında ilk olarak Bursa Organize Sanayi Bölgesi kurulmuştur. Bu yıldan (1961) 2024 yılına kadar geçen 63 yıllık süreçte büyüyerek devam eden organize sanayi bölgeleri önemli gayelerin de gerçekleşmesini sağlamıştır.

Türkiye'de organize sanayi bölgelerinin bölgesel dağılımı incelendiğinde, bölgeler arasında eşitsizlikler olduğu görülmektedir. Sanayinin en çok gelişmişlik gösterdiği Marmara Bölgesi birinci sırada yer almaktadır. Türkiye genelindeki OSB'lerin %25,2 (97)'si Marmara Bölge'sinde yer almaktadır. Marmara Bölgesi'ni İç Anadolu Bölgesi

%16,7 (64), Karadeniz ve Ege Bölgeleri %15,8 (61), Akdeniz Bölgesi %10,9 (42), Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri %7,8 (30) oranla takip etmektedir (Tablo 1.1). Bölgeler arasındaki düzensiz dağılım aynı bölge illeri arasında da görülmektedir.

Tablo 1.1. Türkiye'deki OSB'lerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı (2024).

Coğrafi Bölge	OSB sayısı	Oran (%)
Doğu Anadolu Bölgesi	30	7,8
İç Anadolu Bölgesi	64	16,7
Ege Bölgesi	61	15,8
Marmara Bölgesi	97	25,2
Karadeniz Bölgesi	61	15,8
Akdeniz Bölgesi	42	10,9
Güney Doğu Anadolu Bölgesi	30	7,8
Toplam	385	100.0

Kaynak: URL 4.

OSBÜK' ten alınan sayısal verilere göre, Türkiye'deki OSB'lerin fiili durumunu incelediğimizde, %70,4 (285) gibi yüksek bir kısmının faaliyette olduğu görülmektedir. Altyapının hazırlık kısmında %10,4 (42), planlama aşamasında %11,3 (46), %7,9 (32) ise kamulaştırma aşamasında olduğu görülmektedir (Tablo 1.2).

Tablo 1.2. Türkiye'deki OSB'lerin Mevcut Durumu (2024).

OSB'nin Durumu Fiili	OSB Sayısı	Oran (%)
Kamulaştırma Yapılıyor	32	7,9
Planlama Aşamasında	46	11,3
Altyapı Hazırlanıyor	42	10,4
İşletmede (Faaliyette)	285	70,4
Toplam	405	100.0

Kaynak: URL 5.

İKİNCİ BÖLÜM

ERZURUM 1. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ

2.1. ERZURUM 1. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ'NİN KURULUŞU VE MEVCUT DURUMU

Ülkemiz sanayisi ve bölgesel kalkınmanın büyümesinde son zamanlarda önemli görevler üstlenen organize sanayi bölgeleri, tüm illerde oldukça önemli roller taşımaktadırlar. Bu Organize Sanayi Bölgesi'nden biri olan ve Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki sanayi faaliyetlerinde oldukça önemli bir yere sahip olan ve yatırımcılara birçok ayrıcalık sunan 1.Organize Sanayi Bölgesi, Erzurum üzerinde önemli gelişmelere yol açmıştır. Bilhassa mekânsal olarak şehrin gelişiminde büyük rol oynamıştır. Ancak tarım alanlarının azalmasına da sebep olmuştur. Nitekim Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesi tarım alanları üzerine kurulmuştur. Böylece tarım alanları üzerine yeni yerleşim yerlerinin kurulması gerçekleşmiştir. Bu değişimde etkili olan Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesi 1968 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin 4. Organize Sanayi Bölgesi olarak kurulmuştur. Başlangıçta 106 hektarlık alanda 75 parsel ayrılarak farklı sektörlerde faaliyet gösteren firmalara tahsis edilmiştir. Daha sonra 2000'li yıllarda zirai donatım kurumuna ait olan 20 hektarlık bir alanda organize sanayi bölgesinin sınırlarına katılmıştır ve 25 firmaya tahsis edilmiştir. Kurulduğu günden bugüne kadar toplamda 126 hektarlık saha üzerinde bulunan sanayi alanı 119 parselden oluşmaktadır. Bu parsellerde 2024 yılı itibarıyla 93 firma faaliyet göstermekte ve sekiz binin üzerinde kişiye iş imkânı sağlamaktadır.

Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesi'nde yerli ve yabancı yatırım olarak; gıda sanayi, inşaat ve yapı malzemeleri, metal eşya sanayi, orman ürünleri ve mobilya sanayi, plastik ve kimya sanayi, ambalaj, yalıtım malzemeleri, tekstil sanayi, reklam ve baskı sanayi alanlarında üretim yapılmaktadır. Bu üretimin bir kısmı ülke dışına ihraç edilmektedir. Bu bağlamda 2024 yılı itibarıyla yaklaşık 14.000.000,00 TL ihracatıyla hem şehir hem de ülke ekonomisine önemli miktarda katkı sağlanmıştır.

2.2. ERZURUM 1. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ'NDE SANAYİNİN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIŞI

Araştırmanın bu bölümünde Erzurum ilinde yer alan 1. Organize Sanayi Bölgesinde (Fotoğraf 2.1) sanayinin sektörlere ve alt sektörlere göre dağılışı işletme sayısına göre incelenmiştir.

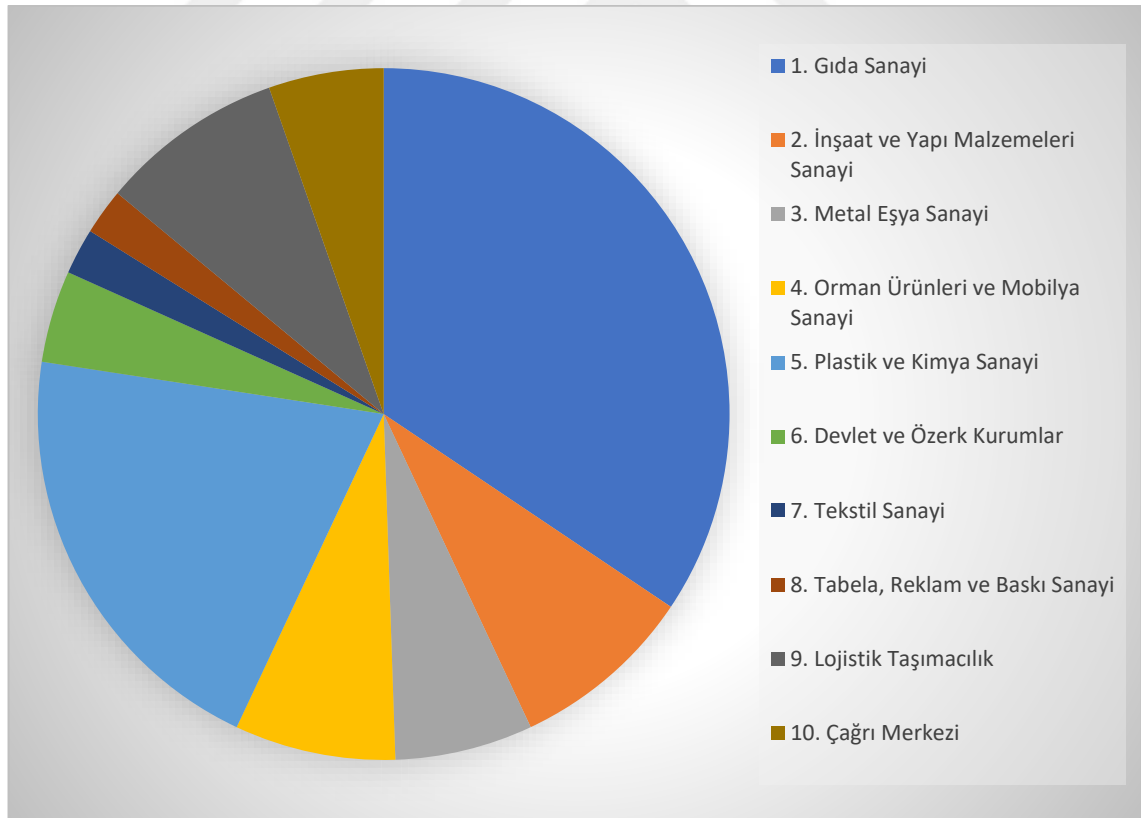
Fotoğraf 2.1. Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesinin Üstten Görünümü

Bu bağlamda Erzurum 1.OSB’de beş ve daha fazla işgücü çalıştıran sanayi tesislerine uygulanan anket sonuçları esas alınmıştır. Buna göre Erzurum 1.OSB’de işletmelerinin % 34’ü (32 tesis) gıda sanayi, %20’si (19 tesis) plastik ve kimya sanayi, % 9’u (8 tesis) lojistik taşımacılık, % 8’i (7 tesis) orman ürünleri ve mobilya sanayi, %7’si (6 tesis) metal eşya sanayi, % 9’u (8 tesis) inşaat ve yapı malzemeleri sanayi, % 5’i (5 tesis) çağrı merkezi, % 4’ü (4 kurum) devlet ve özerk kurumlar, % 2’si (2 tesis) tabela, reklam ve baskı sanayi ve % 2’si (2 tesis) tekstil sanayi alanında faaliyet göstermektedir (Tablo 2.1, Şekil 2.1). Tablo 2.1’deki verilerden de anlaşılacağı üzere bölgedeki en önemli sanayi gıda sektörüdür. Bunu plastik ve kimya sanayi, lojistik taşımacılık, orman ürünleri ve mobilya sanayi, inşaat ve yapı malzemeleri sanayi, metal eşya sanayi takip etmektedir. Diğerlerini tabela, reklam ve baskı sanayi ve tekstil sanayi yanı sıra çağrı merkezleri ile devlet ve özerk kurumlar oluşturmaktadır.

Tablo 2.1. Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesindeki Sanayi Tesislerinin Sektörel Dağılım (2024).

Sektörler	Tesis sayısı	Tesis yüzdesi
Gıda Sanayi	32	34.0
Plastik ve Kimya Sanayi	19	20.0
Lojistik Taşımacılık	8	9.0
İnşaat ve Yapı Malzemeleri Sanayi	8	9.0
Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi	7	8.0
Metal Eşya Sanayi	6	7.0
Çağrı Merkezi	5	5.0
Devlet ve Özerk Kurumlar	4	4.0
Tabela, Reklam ve Baskı Sanayi	2	2.0
Tekstil Sanayi	2	2.0
Toplam	93	100.0

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları (2024).

Şekil 2.1. Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesindeki Sanayi Tesislerinin Sektörel Dağılım (2024).

2.2.1. Gıda Sanayi

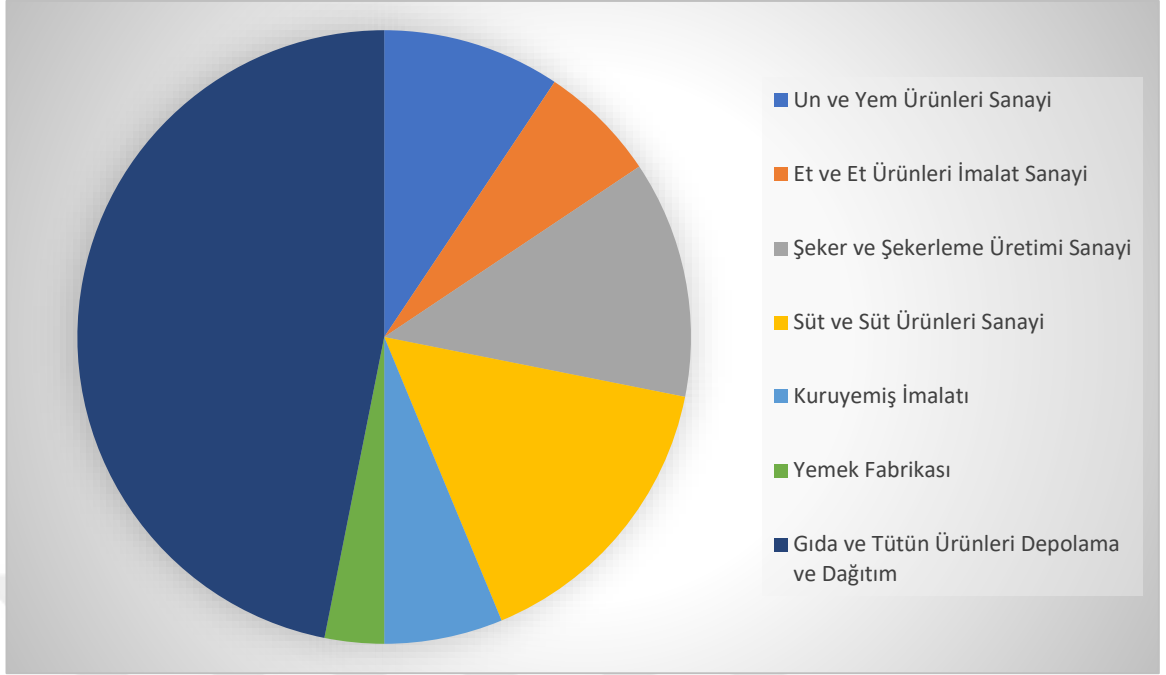
Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesi'nde en önemli sektörün gıda sanayisi olduğu dikkati çekmektedir. Öyle ki bölgedeki gıda sanayi tesislerinin %33'ü 2000 öncesi, %67'si 2000 sonrasında faaliyete başlamıştır. Sanayi tesislerine yapılan anket sonuçlarına ve Erzurum 1. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü'nden alınan verilere göre en önemli sektör gıda sanayidir. Nitekim sanayi alanındaki tesislerin %34'ü (32 tesis) bu sektörde üretim yapmaktadır. Özellikle organize sanayi bölgesinde un ve yem ürünleri sanayisi ile süt ve süt ürünleri sanayisi tarım ve hayvancılığa bağlı olarak gelişen en önemli sektörlerdir.

Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesi'nde gıda sektöründeki 32 sanayi kuruluşunun; %47'si (15 tesis) Gıda ve Tütün Ürünleri Depolama ve Dağıtım tesisi, %9'u (3 tesis) un ve yem ürünleri sanayi, %16'sı (5 tesis) süt ve süt ürünleri sanayi, %6'sı (2 tesis) et ve et ürünleri imalat sanayi, %13'ü (4 tesis) şeker ve şekerleme üretimi sanayi, %3'ü (1 tesis) yemek fabrikası, %6'sı (2 tesis) kuruyemiş imalatı alanında faaliyet göstermektedir (Tablo 2.2, Şekil 2.2).

Tablo 2.2. Gıda Sanayinin Sektörel Dağılımı (2024).

Un ve Yem Ürünleri Sanayi	Süt ve Süt Ürünleri Sanayi	Et ve Et Ürünleri İmalat Sanayi	Şeker ve Şekerleme Üretimi Sanayi	Yemek Fabrikası	Kuruyemiş İmalatı	Gıda ve Tütün Ürünleri Depolama ve Dağıtım	TOPLAM
3	5	2	4	1	2	15	32

Kaynak: Anket sonuçları ve Erzurum 1. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü verileri.

Şekil 2.2. Gıda Sanayi Sektörel Dağılım (2024).

2.2.1.1. Un ve Yem Ürünleri Sanayi

Un ve yem ürünleri sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Beşler yem ve un, Bayramoğlu yem ve un, Birlik un adlarında üç tesis bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla, 1985, 1987, 1993 yılları arasında kurulmuştur. İşletmelerin tamamında un ve yem ürünleri üretilmektedir. Un ve yem ürünleri üreten tesislerde en az 80 en fazla 150 kişi olmak üzere toplam 330 işgücü istihdam edilmektedir. İşletmelerde yılda en az 3 bin 500 ton en fazla 120 bin ton buğday öğütülmektedir. Ana hammadde kaynağı olan buğday, Erzurum, Bayburt, Gümüşhane gibi çevre illerin yanı sıra İç Anadolu Bölgesi'nden ve zaman zaman ithalat yoluyla Rusya Federasyonu'ndan temin edilmektedir.

İşletmelerde unun dışında büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan yemleri de üretilmektedir. Un ve yem ürünleri sanayi sektöründe 2024'te üç kuruluşun toplam üretimi 83 bin tondur (Tablo 2.3). Bu üretimin sektörlere göre dağılımı incelendiğinde; Bayramoğlu yem ve un işletmesi 25 bin ton un, 9 bin 600 ton yem üretimi, Birlik un işletmesi 15 bin ton un, 10 bin 800 ton yem üretimi, Beşler yem ve un işletmesi 14 bin 800 ton un, 7 bin 800 ton yem üretimi yapmaktadır.

Tablo 2.3. Un ve Yem Ürünleri İşletmeleri 2024 Yılı Üretim Miktarları

Un ve yem ürünleri işletmeleri	Un Üretimi	Yem Üretimi
Bayramoğlu yem ve un	25 bin ton	9 bin 600 ton
Birlik un	15 bin ton	10 bin 800 ton
Beşler yem ve un	14 bin 800 ton	7 bin 800 ton
Toplam	54 bin 800 ton	28 bin 200 ton

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları (2024).

Organize sanayi bölgesinde yer alan un ve yem sanayi tesislerinin kuruluşlarının kapalı ve açık alan durumları, büyüklüklerini gösteren unsurlar arasındadır. Üç sanayi tesisinin kapalı ve açık alan bilgisine baktığımızda üç işletmede de kapalı alanlar 10 bin m² üzerindedir, açık alanlar ise 10000 m² ile 30 bin m² arasında değişmektedir. Nitekim Beşler yem ve un ile Birlik un 10000m² açık alana sahipken Bayramoğlu yem ve un sanayi kuruluşu 15000 m² üzerinde açık sahaya sahiptir. Geniş açık alana sahip bu tesislerin geniş alanlara kurulması; birçok farklı üretim alanının bulunması ve mamul madde için büyük arazilere ihtiyaç duyulmasıyla ilgilidir.

Donanım yapıları, sanayi tesislerinin kuruluşlarının durumunu gösteren kriterlerden biridir. Tesislerin sahip olduğu ünitelere baktığımızda; un fabrikası, yem fabrikası, ofis binası, araştırma geliştirme laboratuvarı, kalite kontrol laboratuvarı, buğday ambarı, kepek deposu, hammadde deposu, kazan dairesi, yükleme noktası, moloz deposu, paketleme tesisi ve çelik silolar yer almaktadır. Bu üniteler, sanayi işletmelerinin üretimini, kalitesini ve rekabet şartlarını belirleyici etmen olmaktadır.

Organize sanayi bölgesindeki un ve yem ürünleri sanayi tesislerinin mülkiyet durumları incelendiğinde üç işletmenin de üretim yaptıkları fabrika binalarının ve alt ünitelerinin mülk sahiplerine ait olduğu görülmektedir. Un ve yem üreten sanayi tesislerinin hukuki statüleri incelendiğinde üçü de anonim şirkettir. Hukuki statüleri tesislerin yönetim, büyüklük ve kurumsallaşma gibi özellikleri hakkında bilgi sahibi olmayı sağlamaktadır.

Tesislerin yıllık üretim miktarları, çalışma dönemleri ve günlük vardiyaları, faaliyete geçtiği yıldan itibaren üretimde meydana gelen artış ve azalış nedenleri ve pazar alanları ile incelenmeye çalışılmıştır. Bölgede yer alan un ve yem ürünleri sanayi tesislerinin tamamında on iki ay boyunca üretim yapılmaktadır; tesislerin çalışma süreleri

günlük mamul madde işleme kapasitesi, gelen hammadde kaynaklarına ve pazarın talebine göre bir, iki veya üç vardiya olabilmektedir. İşletmelerden biri olan Bayramoğlu yem ve un sanayi iki vardiya şeklinde üretim yaparken diğer iki işletme (Beşler yem ve un ile Birlik un) bir vardiya şeklinde üretim yapmaktadır. Sanayi işletmecilerine, tesislerinin faaliyete başladığı yıldan günümüze kadar geçen sürede üretimde artış olup olmadığı sorulmuş, üç işletmede üretimde sürekli bir artış olduğunu belirtmiştir. Bölgedeki sanayi tesislerinin pazar alanları gözden geçirildiğinde iki işletme (Beşler yem ve un ile Birlik un işletmeleri) ürünlerini Doğu Anadolu Bölgesinde pazarlarken, Bayramoğlu Un ve Yem Sanayi yurt içi pazar alanları olarak başta Erzurum ili ve ilçeleri olmak üzere Doğu Anadolu Bölgesi, Güney Doğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Karadeniz Bölümü illerinin yanı sıra yurt dışında başta Irak olmak üzere Azerbaycan'a da ihracat yapmaktadır.

Sanayi tesislerinin tamamının uluslararası kalite ve standartlarda TSE, ISO 9001-14001-45001-27001-22000, Helal sertifikası gibi kalite, hijyen ve güvenlik sertifikaları mevcuttur. Ayrıca Bayramoğlu Un ve Yem Sanayi, Brüksel'de 2022 yılında düzenlenen yarışmada, üretilen un lezzet ödülü almıştır, bu da markaya olan talebi artırmıştır. Bayramoğlu Un ve Yem Sanayi tesisi Türkiye'de un ve yem üretiminde 15. sırada yer almaktadır. Doğu Anadolu Bölgesinde en çok tercih edilen tesisler arasında yer alan firma, un ve yem ürünlerindeki kalitesini TSE 9001:2000 kalite güvence sistemleri ile kanıtlamıştır (Fotoğraf 2.2). Yem üretim alanlarında ise gıda güvenliği yönetim sistemi olan HACCP kriterlerine uygun şekilde tasarlanmış ve HACCP kuralları uygulanmaktadır.

Fotoğraf 2.2. Bayramoğlu Un ve Yem Sanayi, TSE 9001:2000 Kalite Güvence Belgelerine Sahiptir.

2.2.1.2. Et ve Et Ürünleri İmalat Sanayi

Et ve et ürünleri imalat sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Sukaş tarım ve hayvancılık ile Eray et entegre isimlerinde iki tesis bulunmaktadır (Fotoğraf 2.3). Bunlardan Sukaş Tarım ve Hayvancılık 2006 yılında Eray Et Entegre ise 2023 yılında kurulmuştur. Et ve et ürünleri üreten işletmelerden Sukaş Tarım ve Hayvancılık tesisinde 30, Eray Et Entegre tesisinde 40 kişi olmak üzere toplam 70 işgücü istihdam edilmektedir. İşletmelerde yılda ortalama 9-10 bin arasında canlı hayvan kesimi yapılmaktadır. Et ürünlerinin ana maddesi olan büyükbaş hayvanlar, başta Erzurum ve ilçeleri olmak üzere Doğu Anadolu Bölgesi, Türkiye geneli yanı sıra Et ve Süt Kurumundan (ithalat yoluyla aldığı hayvanlar) temin edilmektedir. Tesislerde canlı hayvan kesimi dışında pastırma, kavurma, sucuk, sakatat, kıyma ve kuşbaşı gibi et ürünleri de üretilmektedir.

Et ve et ürünleri imalat sanayi sektöründe 2024'te iki kuruluşun toplam üretimi 4 bin 415 tondur (Tablo 2.4). Bu üretimin sektörlere göre dağılımı incelendiğinde; Sukaş Tarım ve Hayvancılık işletmesi 2 bin ton dana eti grubu, 900 ton şarküteri grubu (kuşbaşı, kıyma, sucuk, kavurma), 100 ton sakatat grubu (işkembe, ayak, yürek, karaciğer) üretimi; Eray Et Entegre işletmesi 900 ton dana eti grubu, 470 ton şarküteri grubu, 45 ton sakatat grubu üretimi yapmaktadır.

Tablo 2.4. Et ve Et Ürünleri İmalat Sanayi İşletmeleri 2024 Yılı Üretim Miktarları

Et ve Et Ürünleri İmalat Sanayi	Dana eti grubu	Şarküteri grubu	Sakatat grubu
Sukaş tarım ve hayvancılık	2 bin ton	900 ton	100 ton
Eray et entegre	900 ton	470 ton	45 ton
Toplam	2 bin 900 ton	1370 ton	145 ton

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları (2024).

Organize sanayi bölgesinde yer alan et ve et ürünleri sanayi tesislerinin kuruluşlarının kapalı ve açık alan durumları, büyüklüklerini gösteren unsurlar arasındadır. İki sanayi tesisinin kapalı ve açık alan durumları gözden geçirildiğinde Eray Et Entegre isimli sanayi kuruluşunun 800 m², Sukaş Tarım ve Hayvancılık işletmesinin ise 16 bin m² kapalı alan bulunmaktadır. Açık alanlar olarak Eray Et Entegre sanayi kuruluşunun 3 bin m², Sukaş Tarım ve Hayvancılık kuruluşunun ise 4 bin m² üzerinde faaliyet sahası mevcuttur. Bu tesislerin geniş alanlara kurulması; kesimhane alanının bulunması ve etlerin korunması için büyük depolara ihtiyaç duyulmasıyla ilgilidir.

Nitekim donanım yapıları sanayi tesislerinin kuruluşlarının durumunu gösteren kriterlerden biridir. Tesislerin sahip olduğu üniteler arasında; kesimhane (Fotoğraf 2.4), üretim sahası, soğuk hava deposu, kan tankı, katı atık deposu ve kurutma alanı yer almaktadır. Bu üniteler, sanayi tesislerinin üretimini, kalitesini ve rekabet şartlarını belirleyici etmen olarak değerlendirilmektedir.

Organize sanayi bölgesindeki et ve et ürünleri imalat sanayi tesislerinin mülkiyet durumları incelendiğinde işletmelerin üretim yaptıkları fabrika binaları ve alt ünitelerden biri (Sukaş Tarım ve Hayvancılık kuruluşu) işletme sahibine ait iken diğeri (Eray Et Entegre tesisi) ise kiracı konumundadır. Üretim tesislerinin hukuki statülerine baktığımızda iki işletmede limitet şirkettir. Hukuki statüleri tesislerin yönetim, büyüklük ve kurumsallaşma gibi özellikleri hakkında bilgi vermektedir.

Tesislerin yıllık üretim miktarları, çalışma dönemleri ve günlük vardiyaları, faaliyete geçtiği yıldan itibaren üretimde meydana gelen artış ve azalış nedenleri ve pazar alanları ile incelenmeye çalışılmıştır. Bölgede yer alan et ve et ürünleri imalat sanayi tesislerinin ikisinde de on iki ay boyunca kesim ve üretim yapılmaktadır. Tesislerin çalışma süreleri günlük kesim kapasitesi, gelen canlı hayvan sayısı ve pazarın talebine

göre bir, iki veya üç vardiya olabilmektedir. İşletmelerin ikisi de bir vardiya şeklinde kesim ve üretim yapmaktadır. Sanayi işletmecilerine, tesislerinin faaliyete başladığı yıldan günümüze kadar geçen sürede üretimde bir artışın olup olmadığı sorulmuş ve iki işletmede sürekli bir artışın olduğunu belirtmişlerdir. Bölgedeki sanayi tesislerinin pazar alanları incelendiğinde Eray Et Entegre tesisi, ürünlerini il içerisinde (Erzurum ve ilçeleri) pazarlarken Sukaş Tarım ve Hayvancılık işletmesi ise ilin yanı sıra yurt içi pazara yönelik üretim gerçekleştirmektedir.

Her iki sanayi tesisi TSE, ISO 9001-22000, uluslararası kalite hijyen ve güvenlik sertifikalarına sahip olup ayrıca helal gıda yönetim sertifikaları ile ilgili başvurular yapılmıştır. Kesimler tamamıyla hijyenik ortamda yapılmakta ve soğuk hava depolarında muhafaza edilmektedir. Ayrıca veteriner hekimler tarafından yapılan muayeneler sonucunda hasta ve hastalıktan şüphelenilen hayvanların kesimi yapılmamaktadır.

Fotoğraf 2.3. Et ve Et Ürünleri Tesislerinde Yılda Ortalama 9-10 Bin Arasında Canlı Hayvan Kesimi Yanı Sıra Et Ürünleri Üretimi Yapmaktadır.

2.2.1.3. Şeker ve Şekerleme Üretimi Sanayi

Şeker ve şekerleme üretimi sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Seval Şekerleme, Abdulcelil Rufai Çalışkan Şeker, Bolber Tarım ve Er-bal Gıda Arıcılık adlarında 4 sanayi kuruluşu bulunmaktadır¹. Bu tesislerden Seval Şekerleme 2011 yılında Bolber Tarım ise 2018 yılında kurulmuştur. İşletmelerden Bolber Tarım toz şeker ve kesme şeker üretilirken Seval Şekerleme kuruluşu ise helva, pekmez, akide şekeri, köme, pestil ve lokum çeşitleri üretmektedir. Şeker ve şekerleme ürünleri üreten tesislerde toplamda 100 işgücü istihdam edilmektedir. Bolber Tarım işletmesinde yılda 3200-4300 ton arasında kristal şeker işlenmektedir ve kristal şeker Erzurum Şeker Fabrikası'ndan temin edilmektedir. Bolber Tarım işletmesinde 2024 yılında 2 bin ton küp şeker, 2 bin ton toz şeker üretimi yapılmıştır. Şekerleme üretimi yapan Seval Şekerleme adlı işletmede ise yılda 200 ton toz şeker, 100 ton glikoz şurubu ve 100 ton tahin işlenmektedir. Toz şeker Erzurum Şeker Fabrikası'ndan, glikoz şurubu Gaziantep'ten ve tahin ise Konya ilinden temin edilmektedir. Seval Şekerleme işletmesi 2024 yılında 200 ton şekerleme, 100 ton helva, 50 ton lokum üretimi yapmıştır.

Organize sanayi bölgesinde yer alan şeker ve şekerleme üretimi sanayi tesislerinin kuruluşlarının kapalı ve açık alan durumları, büyüklüklerini gösteren unsurlar arasındadır. Bunlardan Bolber Tarım sanayi tesisinin kapalı alanı 4 bin m², açık alan ise 500 m²'dir. İkinci işletmeyi oluşturan Seval Şekerlemenin kapalı alanı 2 bin 500 m², açık alanı ise 4 bin m²'dir. Diğer ikisi konusunda bu bağlamda bilgi edinilememiştir.

Organize sanayi bölgesindeki şeker ve şekerleme üretimi sanayi tesislerinin mülkiyet durumları gözden geçirildiğinde bütün işletmelerin üretim yaptıkları fabrika binaları ve alt ünitelerin mülk sahiplerine ait olduğu görülmektedir. Şeker ve şekerleme üretim tesislerinden Bolber Tarım anonim şirket, Seval Şekerleme işletmesi ise limitet şirkettir. Hukuki statüleri aynı zamanda tesislerin yönetim, büyüklük ve kurumsallaşma gibi özelliklerini belirlemektedir.

Tesislerin yıllık üretim miktarları, çalışma dönemleri ve günlük vardiyaları, faaliyete geçtiği yıldan itibaren üretimde meydana gelen artış ve azalış nedenleri ve pazar alanları ile incelenmeye çalışılmıştır. Bölgede yer alan şeker ve şekerleme üretimi

¹ Bu tesislerden Abdulcelil Rufai Çalışkan Şeker ve Er-bal Gıda Arıcılık kuruluşları anket sorularını cevaplamaktan kaçınmışlardır.

yapan işletmelerde on iki ay boyunca üretim yapılmaktadır; tesislerin çalışma süreleri günlük mamul madde işleme kapasitesi, gelen hammadde kaynaklarına ve pazarın talebine göre bir, iki veya üç vardiya olabilmektedir. Seval Şekerleme ve Bolber Tarım tek vardiya şeklinde üretim yapmaktadır. Sanayi işletmecilerine, tesislerinin faaliyete başladığı yıldan günümüze kadar geçen sürede artış olup olmadığı sorulmuş, iki işletmede üretimde sürekli bir artış olduğunu belirtmiştir. Şüphesiz bu duruma tanınırlıkları ile birlikte daha fazla pazara erişmeleri etkili olmuştur. Bu işletmelerin tamamı üretimlerini yurt içi pazarlara yönelik olarak gerçekleştirmektedir. Örneğin Seval Şekerleme isimli sanayi kuruluşu üretimini genelde Erzurum ve ilçelerine yönelik gerçekleştirirken Bolber Tarım işletmesi ise daha geniş bir pazara sahiptir. Nitekim ürünlerini pazarladığı yerler arasında Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erzurum, Erzincan, Ardahan, Ağrı, Kars, Iğdır, Bingöl ve Muş illeri bulunmaktadır.

Şeker ve şekerleme üretimi yapan tesislerin tamamı TSE, ISO 9001- ISO/ IEC 27001, 50001, Helal gıda sertifikası gibi uluslararası kalite hijyen ve güvenlik sertifikalarına sahiptir.

Fotoğraf 2.4. Bolber Tarım Adlı İşletmede Yılda 3200-4300 Ton Arasında Kristal Şeker İşlenmektedir.

2.2.1.4. Süt ve Süt Ürünleri Sanayi

Süt ve süt ürünleri sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Recep Acar Süt ve Süt Ürünleri, Salih Cizmali, Çizmelioglu Süt ve Süt Ürünleri, Adem Yaşarbaş ve Leben Süt ve Süt Ürünleri adlarında beş tesis bulunmaktadır fakat bu tesislerden Salih Cizmali ve Adem Yaşarbaş Süt ve Süt ürünleri kuruluşları bilgi vermekten kaçınmışlardır. Çizmelioglu Süt ve Süt ürünleri 1989, Leben Süt ve Süt Ürünleri 2014, Recep Acar Süt ve Süt ürünleri 2015 yılında kurulmuştur. İşletmelerin tamamında süt ve süt ürünleri üretilmektedir. Süt ve süt ürünleri üreten tesislerde 15- 42 arasında değişmekle birlikte 72 işgücü istihdam edilmektedir. Bu işletmelerden en az işgücü Recep Acar ile Çizmelioglu Süt ve Süt ürünleri kuruluşunda, en fazla işgücü ise Leben Süt ve Süt ürünleri kuruluşunda çalışmaktadır. İşletmelerde yılda en az 11 bin 700 ton en fazla 15 bin tondan fazla süt işlenmektedir. Ana hammadde kaynağı olan süt, Erzurum köyleri başta olmak üzere çevre iller ve çiftliklerden temin edilmektedir. Tesislerde üretilen ürünler arasında; şavak deri tulum peyniri, beyaz peynir, koyun peyniri, lor peyniri, paçal peyniri, göğermiş (küflü) peynir, civil peynir, çeçil peynir, kaşar peynir, kaymak, yoğurt ve tereyağı bulunmaktadır.

Süt ve süt ürünleri sanayi sektöründe 2024'te üç kuruluşun toplam üretimi 133 ton kaşar peyniri, 71 ton lor peyniri, 184 ton civil peynir, 151 ton krema, 83 ton tereyağı, 131 ton yoğurt üretimi toplam süt ürünleri olarak 753 tondur (Tablo 2.5). Bu üretimin sektörlere göre dağılımı incelendiğinde; Çizmelioglu Süt ve Süt ürünleri işletmesi 45 ton kaşar peyniri, 27 ton lor peyniri, 62 ton civil peynir, 50 ton krema, 28 ton tereyağı, 50 ton yoğurt üretimi; Leben Süt ve Süt ürünleri işletmesi 30 ton kaşar peyniri, 19 ton lor peyniri, 49 ton civil peynir, 35 ton krema, 24 ton tereyağı, 41 ton yoğurt üretimi; Recep Acar Süt ve Süt ürünleri işletmesi 58 ton kaşar peyniri, 25 ton lor peyniri, 73 ton civil peynir, 66 ton krema, 31 ton tereyağı, 40 ton yoğurt üretimi yapmaktadır.

Tablo 2.5. Süt ve Süt Ürünleri Sanayi Kuruluşları 2024 Yılı Üretim Miktarları

Süt ve süt ürünleri sanayi	Kaşar peyniri	Lor peyniri	Civil peynir	Krema	Tereyağı	Yoğurt
Çizmelioglu süt ve süt ürünleri	45 ton	27	62	50	28	50
Leben süt ve süt ürünleri	30	19	49	35	24	41
Recep Acar süt ve süt ürünleri	58 ton	25 ton	73	66	31	40
Toplam	133 ton	71 ton	184 ton	151 ton	83 ton	131 ton

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları (2024).

Organize sanayi bölgesinde yer alan süt ve süt ürünleri üretim tesislerinin kuruluşlarının kapalı ve açık alan durumları, büyüklüklerini gösteren unsurlar arasındadır. Üç üretim tesisinin kapalı ve açık alan bilgisi incelendiğinde kapalı alanlar, Leben Süt ve Süt ürünleri işletmesinde 6 bin m², Recep Acar Süt ve Süt ürünleri işletmesinde 4 bin m², Çizmelioglu Süt ve Süt ürünleri işletmesinde 3 bin m², açık alanlar ise bu işletmelerde sırasıyla 4 bin m², 9 bin m², 12 bin m² kadardır. Bu tesislerin geniş alanlara kurulması, birçok farklı üretim alanının bulunması ve mamul madde için büyük yerlere ihtiyaç duyulmasıyla ilgilidir.

Donanım yapıları sanayi tesislerinin kuruluşlarının durumunu gösteren kriterlerden biridir. Tesislerin sahip olduğu üniteleri; üretim alanı, kalite kontrol ünitesi ve soğuk hava depoları oluşturmaktadır. Bu üniteler, sanayi işletmelerinin üretimini, kalitesini ve rekabet şartlarını belirleyici etkenlerdir.

Organize sanayi bölgesindeki süt ve süt ürünleri sanayi tesislerinin tamamının mülkiyeti (üretim yaptıkları fabrika binaları ve alt üniteleri) mülk sahiplerine aittir. Süt ve süt ürünleri üreten sanayi tesislerinin hukuki statüleri gözden geçirildiğinde Recep Acar Süt ve Süt ürünleri kuruluşu ferdi mülkiyet, Leben ve Çizmelioglu Süt ve Süt ürünleri tesisleri limitet şirkettir. Şüphesiz şirketlerin hukuki statüleri tesislerin yönetim, büyüklük ve kurumsallaşma gibi özelliklerini belirlemektedir.

Tesislerin yıllık üretim miktarları, çalışma dönemleri ve günlük vardiyaları, faaliyete geçtiği yıldan itibaren üretimde meydana gelen artış ve azalış nedenleri ve pazar alanları ile incelenmeye çalışılmıştır. Bölgede yer alan süt ve süt ürünleri üretim tesislerinin tamamında on iki ay boyunca üretim yapılmakla birlikte nisan, mayıs ve haziran aylarında sütün en çok olduğu aylar olması nedeniyle üretim artmaktadır. Tesislerin çalışma süreleri günlük mamul madde işleme kapasitesi, gelen hammadde

miktarına ve pazarın talebine göre bir, iki veya üç vardiya olabilmektedir. İşletmelerin tamamı en az bir vardiya şeklinde üretim yapmaktadır.

Sanayi işletmecilerinden temin edilen bilgilere göre yıllar itibariyle hepsinin üretiminde sürekli artış söz konusudur. Sanayi kuruluşlarından Recep Acar Süt ve Süt ürünleri hariç diğerleri ürettikleri ürünleri bölge içerisindeki pazarlara sunmaktadır. Recep Acar Süt ve Süt ürünleri ise daha geniş bir pazar ağına sahiptir. Nitekim bu kuruluş, bölge dışında diğer ülke içi pazarlara da göndermektedir. Bu sanayi kuruluşu yurt dışı pazarlara açılma konusunda da önemli girişimlerde bulunmuştur ve süreç devam etmektedir. Aynı zamanda tesis Avrupa standartlarına uygun, modern ve kapasite bakımından oldukça yeterlidir. TSE, Helal Belgesi, TS EN ISO 50001, FSSC 22000, ISO 9001-14001,45001 sertifikalarına sahiptir.

Fotoğraf 2.5. Süt ve Süt Ürünleri Sanayi Tesisleri Standartlara Uygun, Modern ve Kapasite Bakımından Yeterlidir.

2.2.1.5. Kuruyemiş İmalatı

Kuruyemiş imalatı sektöründe organize sanayi bölgesinde Babacan Kuruyemiş ve Kuruhal Gıda adlarında iki tesis bulunmaktadır. Bunlardan Babacan Kuruyemiş 2010

yılında kurulmuştur. İşletmede fındık, Antep fıstığı, ceviz, kaju, ay çekirdeği, kabak çekirdeği, badem, leblebi, fıstık, soslu mısır gibi kuruyemiş çeşitleri üretilmektedir. Kuruyemiş imalatı yapan tesiste toplam 20 işgücü istihdam edilmektedir. Kuruyemiş imalatında kullanılan ürünler ülke içinden sağlanmaktadır. Tesisin kapalı alanı 2 bin m², açık alan ise 3 bin 500 m²'dir.

Aynı şekilde üretim yapan Kuruhal Gıda isimli diğer tesis ise 2019 yılında faaliyete geçmiştir. İşletmede şekerleme, baharat, bakliyat ve kuruyemiş çeşitleri üretilmektedir. Kuruhal Gıda tesisinde toplam 38 işgücü istihdam edilmektedir. Tesisin kapalı alanı 3 bin m², açık alan ise 1 500 m²'dir.

Kuruyemiş imalatı yapan tesislerin yönetim, büyüklük ve kurumsallaşma gibi özellikleri yanı sıra mülkiyet durumları incelendiğinde üretim yapılan binalar ve alt üniteler mülk sahiplerine ait olup, Babacan Kuruyemiş limitet şirket, Kuruhal Gıda anonim şirket statüsündedir.

Tesislerin yıllık üretim miktarları, çalışma dönemleri ve günlük vardiyaları, faaliyete geçtikleri yıldan itibaren üretimde meydana gelen artış ve azalış nedenleri ve pazar alanları da incelenmeye çalışılmıştır. Bölgede yer alan kuruyemiş imalatı yapan işletmelerde on iki ay boyunca üretim yapılmaktadır. Kuruluşların çalışma süresi günlük mamul madde işleme kapasitesi, gelen hammadde kaynaklarına ve pazarın talebine göre her ne kadar bir, iki veya üç vardiya olabilse de bu işletmeler çoğunlukla tek vardiya şeklinde üretim yapmaktadır. Sanayi işletmecilerine, tesislerinin faaliyete başladığı yıldan günümüze kadar geçen sürede üretimde bir artışın olup olmadığı sorulmuş ve işletmeciler tesislerde sürekli bir artışın olduğunu belirtmişlerdir. TSE, ISO 9001-14001, IFS ve Helal Sertifikası gibi sertifikalara sahip olan bu sanayi kuruluşlarından Babacan Kuruyemiş ürünlerini hem yurt içine pazarlarken hem de yurt dışında başta Almanya, Fransa olmak üzere Arnavutluk, İrlanda, Bulgaristan Azerbaycan, Bosna Hersek, Hollanda, Rusya vs. gibi 26 ülkeye ihraç etmektedir. 2024 yılında toplam 2 bin 200 ton kuruyemiş üretimi yapmıştır.

2.2.1.6. Yemek Fabrikası

Yemek fabrikası sektöründe organize sanayi bölgesinde bir tesis bulunmaktadır. Sa-me Yemek isimli bu tesis, kurulduğu 2012 yılından beri faaliyetini sürdürmektedir. İşletmede kahvaltı, çorba, yemek, salata, tatlı çeşitleri, garnitür gibi yiyecekler gıda mühendisi denetiminde usta aşçılar tarafından özenle hazırlanmaktadır. Yemek fabrikasında toplam elli işgücü istihdam edilmektedir. Bunlardan otuz aşçı, on temizlik görevlisi, beş şoför, iki güvenlik görevlisi ve üç kişide muhasebe hizmetlerinde çalışmaktadır. Yemek fabrikasında kullanılan gıda ürünleri Erzurum ve çevre illerden doğrudan üretici ve tüccarlardan temin edilmekte, gıda için uygun şartlarda olan soğuk ve kuru depolarda muhafaza edilmektedir. Yemek fabrikasında yılda yaklaşık 150 bin öğün yemek çıkmaktadır. Tesis 2 bin m²'si kapalı, 4 bin m²'si açık olmak üzere toplam 6 bin m² alana sahiptir. Limitet şirket statüsündeki işletmenin üretim binası ve alt ünitelerinin mülkiyeti özel şahıslara aittir.

Tesislerin yıllık üretim miktarları, çalışma dönemleri ve günlük vardiyaları, faaliyete geçtiği yıldan itibaren üretimde meydana gelen artış ve azalış nedenleri ve pazar alanları incelendiğinde yemek fabrikasında on iki ay boyunca yemek imalatı yapılmaktadır. Tesisin çalışma süresi günlük mamul madde işleme kapasitesi, gelen hammadde kaynaklarına ve pazarın talebine göre bir, iki veya üç vardiya olabilmektedir. Ancak bu işletme genelde iki vardiya şeklinde imalat yapmaktadır. İşletmeciden edinilen bilgiye göre, faaliyete başladığı yıldan günümüze kadar geçen sürede üretimde sürekli artış söz konusu olmuştur. TSE, ISO 22000, ISO 9001-2000 kalite güvence belgesine sahip olan tesis; pek çok sanayi ve kamu kuruluşu, okul, otel, hastane ve şantiye vs. gibi özel veya kamuya ait kurumun yemek ihtiyacını karşılamaktadır.

Fotoğraf 2.6. Organize Sanayi Bölgesinde Bulunan Yemek Üretim Tesisinden Pek Çok Sanayi ve Kamu Kuruluşu, Okul, Otel, Şantiye ve Hastane Gibi Kuruluşların Yemek İhtiyacı Karşılanmaktadır.

2.2.1.7. Gıda ve Tütün Ürünleri Depolama ve Dağıtım

Gıda ve tütün depolama ve dağıtım sektöründe organize sanayi bölgesinde bir adet Resul Zeki Tütün Mamulleri, on dört tane gıda depolama ve dağıtım tesisi bulunmaktadır. Bunlar Migros, Tema Market, Altıntaş Gıda, Doruk Gıda, Burak Gıda, Doğuş Gıda, Düzgün Market, Ertekin Gıda, Anadolu Birlik Gıda, Çebi Gıda, Akın Gıda, Yardımcım Gıda, Er Palandöken Gıda, Reha Gıda işletmelerdir. Tütün depolama ve dağıtım tesisinde tütün mamulleri depolanmakta ve tütün mamulleri dağıtımı yapılmaktadır. Gıda depolama ve dağıtım tesislerinde sebze, meyve ve kuru gıdaların depolanması ve dağıtımı yapılmaktadır. Tütün depolama ve dağıtım yapan tesiste toplam 18 işgücü istihdam edilmektedir. Gıda depolama ve dağıtım tesislerinde ise toplam 892 işgücü çalışmaktadır.

Bu işletmelerin tamamının mülkiyeti şahıslara aittir. Bu işletmelerin 12'si limitet şirket, 3'ü ise anonim şirket statüsündedir.

Tesislerin pazar alanlarını; Erzurum ili yanı sıra diğer bölge illeri ile birlikte Güney Doğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Karadeniz Bölümü illeri oluşturmaktadır

2.2.2. İnşaat ve Yapı Malzemeleri Sanayi

İnşaat ve yapı malzemeleri sanayi kolunda sekiz tesis bulunmakta olup bunların %25'i (2 tesis) yapı malzemeleri, %25'i (2 tesis) boya ve kimya sanayi, %25'i (2 tesis) banyo malzemeleri üretim, %25'i (2 tesis) yapı kimyasalları sanayinden oluşur. İşletmelerin tamamı 2000 yılından sonra kurulmuştur.

2.2.2.1. Yapı Kimyasalları Sanayi

Yapı kimyasalları sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Kalekim Kimyevi Maddeler ve Pegakent İnşaat adlarında iki tesis bulunmaktadır. Bunlardan Kalekim Kimyevi Maddeler 2013 yılında kurulmuştur. Bu şirket Doğu Anadolu Bölgesi yanı sıra İran, Irak ve Nahcivan lojistik avantajından dolayı 1. Organize Sanayi Bölgesinde kurulmuştur. Tesiste seramik yapıştırıcıları, derz dolgular, çimento esaslı yapıştırıcılar, ısı yalıtım ürünleri ve su yalıtım ürünleri üretilmektedir. Yapı kimyasalları sanayi tesisinde toplam 30 işgücü istihdam edilmektedir. Tesiste yılda 90 bin ton hammadde işlenmektedir. 2024 yılında kullanılan hammaddenin ürünlere göre dağılımı incelendiğinde; kuru harç üretim miktarı 57 bin ton, sıva üretim miktarı 1600 ton, beton, 7 bin 400 ton çimento kimyasalları ve hammaddeleri üretimi yapılmaktadır.

Bu işletme faaliyetlerini 3 bin 500 m² kapalı, 4 bin 300 m² açık alanda gerçekleştirmektedir. Anonim şirket statüsündeki fabrikanın üretim yaptığı binalar ve alt üniteler şirkete ait olmayıp kiralama usulü kullanılmaktadır.

Kalekim Kimyevi Maddeler yapı kimyasalları sanayi tesisinde on iki ay boyunca üretim yapılmaktadır. Tesisin çalışma süreleri günlük mamul madde işleme kapasitesi, gelen hammadde kaynaklarına ve pazarın talebine göre bir, iki veya üç vardiya olabilmektedir. İşletmede genelde iki vardiya şeklinde üretim yapılmaktadır. Her yıl üretimin arttırıldığı işletmede, üretilen mallar yurt içinde bölge illeri yanı sıra Doğu Karadeniz Bölümü illeri, yurt dışında ise Gürcistan ve Azerbaycan'a ihraç edilmektedir.

Sanayi kuruluşunda, uluslararası kalite ve standartlara uygun bir şekilde üretimi sürdürülmektedir. Bu bağlamda gerekli olan kalite, hijyen ve güvenlik sertifikalarına sahiptir. Firma, 2019 yılında Türkiye Mükemmellik Ödülü'ne layık görülmüştür. Aynı zamanda firma 2024 yılı itibariyle yapı kimyasalları sektöründe Türkiye'de 1., Avrupa'da 6., dünya genelinde is 17. sıradaydı.

Aynı şekilde seramik yapıştırıcıları, derz dolgular, çimento esaslı yapıştırıcılar, ısı yalıtım ürünleri ve su yalıtımı üretimi yapan Pegakent İnşaat isimli şirketin üretimi yurt içi pazarlara yöneliktir. Sanayi tesisinde uluslararası kalite ve standartlara uygun bir şekilde on iki ay boyunca, günde bir vardiya olmak üzere üretim yapmaktadır. Üretilen mallar genelde bölge illerinin yanı sıra Doğu Karadeniz Bölümü illerine pazarlanmaktadır. Firmanın yıllık üretimi konusunda bilgi edinilememiştir. Bu bağlamda bütün ısrarlara rağmen gerek mülakat ve gerekse de anket yapılmasına firma yetkilileri olumlu cevap vermemiştir.

2.2.2.2. Yapı Malzemeleri Sanayi

Yapı malzemeleri sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Ahmet Polat Yapı Elemanları ve Yardımcım İnşaat adında iki tesis bulunmaktadır; bunlardan Ahmet Polat Yapı Elemanları 2009 yılında, Yardımcım İnşaat ise 2014 yılında kurulmuştur. Bu sanayi kuruluşlarının ilkinde 30, ikincisinde 45 kişi olmak üzere toplam 75 işgücü istihdam edilmektedir. İlk sanayi işletmesi; seramik, granit, pprc ve pvc boru çeşitleri, el arabası, çivi, hırdavat, boya, laminant, ısı yalıtım sistemleri, armatür, vitrifiye grubu, duş sistemleri, duşa kabin ve banyo dolapları gibi birçok inşaat yapı malzemesini tedarik ederek ve çok sayıda ürünün ve güçlü markaların bayiliğini yapmaktadır. Ayrıca 2018 yılında firmanın kendi çıkardığı markasıyla sabitleme takozu, seviye derz artışı, yere tespit kroşesi, yerden ısıtma boru tutucu u klips, çelik çivili plastik dübel, elektrikli buat kasası, klozet kapakları, duş kanalları, yer süzgeçleri ve fayans derz artışı gibi plastik ürünlerin üretimi yapılmaktadır.

Yardımcım İnşaat 2014 yılında kurulmuş olup sektöründe lider plastik boru üreticilerinden biridir. İşletmede; yağmurlama boruları, koruge boru, pel00 sulama içme suyu ve şebeke boruları, doğalgaz borusu (pe80), polietilen boruları ve altyapı ürün grubunda ürünler üretilmektedir. Bu işletmede yılda 2 bin ton civarında petrolden elde

edilen (HDPE) yüksek yoğunluklu polietilen bir hammadde kullanılmaktadır. Bu hammadde Suudi Arabistan, İran ve Güney Kore'den ithalat yoluyla temin edilmektedir.

Organize sanayi bölgesinde yer alan yapı malzemeleri sanayi tesislerinin kuruluşlarının kapalı ve açık alan durumları, büyüklüklerini gösteren unsurlar arasındadır. Nitekim Ahmet Polat Yapı Elemanları işletmesinde kapalı alanlar 8 bin m² üzerindedir, açık alanlar ise 30 bin m²'dir. Yardımcım İnşaat sanayi kuruluşunun ise kapalı alan 4 bin m², açık alanlar ise 6 bin m² üzerindedir. Bu tesislerin bu derece geniş alanlara kurulması; birçok farklı üretim alanının bulunması ve mamul madde için büyük yerlere ihtiyaç duyulmasıyla ilgilidir.

Organize sanayi bölgesindeki yapı malzemeleri sanayi tesislerinin her ikisinin de üretim yaptıkları fabrika binaları ve alt üniteleri işletme sahiplerine aittir. Aynı şekilde her iki işletmede limitet şirket statüsündedir.

İki sanayi kuruluşunda da on iki ay boyunca üretim yapılmakla birlikte nisan- ekim ayları arasındaki dönem üretimin en yoğun olduğu devredir. Tesislerin çalışma süreleri günlük mamul madde işleme kapasitesi, gelen hammadde kaynaklarına ve pazarın talebine göre bir, iki veya üç vardiya olabilmektedir. İşletmelerden Ahmet Polat Yapı Elemanları işletmesi tek vardiya şeklinde üretim yaparken diğer işletme (Yardımcım İnşaat) ise üç vardiya şeklinde üretim yapmaktadır.

İşletme sahiplerinden mülakat neticesinde elde edilen bilgiye göre her iki kuruluşun da faaliyete başladığı yıldan günümüze kadar geçen sürede üretiminde sürekli bir artış yaşanmıştır. Bu sanayi kuruluşlarından Ahmet Polat Yapı Elemanları ürünlerini yurt içinde başta Erzurum olmak üzere 25 vilayete pazarlamaktadır. Bu illerde 250 bayisi bulunmaktadır. Böylece yurt içinde yaygın bir bayi ağına sahiptir. Bu şirket aynı zamanda yurt dışında Irak, Gürcistan, Azerbaycan, İran'a ürünlerini ihraç etmektedir. 2024 yılına ait verilere bakıldığında 15 bin paket dübel, 105 bin paket seviye takozu, 105 bin paket seviye derz artısı üretimi yapılmıştır.

İkinci işletmenin (Yardımcım İnşaat) pazar alanını yurt içi teşkil etmektedir. Yurt dışına açılma çalışmaları ise devam etmektedir.

Her iki işletmede ISO 9001 Sistem Sertifikaları, ISO 14000 Çevre Belgesi, ISO 10002 Müşteri Memnuniyeti Yönetim Sistemi sertifikaları ve TSE sertifikalarına sahiptir.

Ayrıca plastik boru üretimi yapan işletmede (Yardımcım İnşaat) üretimi yapılan ürünler Avrupa standartlarına uygun olarak üretilmektedir.

Fotoğraf 2.7. Yardımcım İnşaat 2014 Yılında Kurulan, Sektöründe Lider Plastik Boru Üreticilerinden Biri Olan İşletmede Yılda 2 Bin Ton Yüksek Yoğunluklu Polietilen Bir Hammadde Kullanılmaktadır.

2.2.2.3. Boya ve Kimya Sanayi

Boya ve kimya sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Şahika Boya ve Badel Boya adında iki tesis bulunmaktadır, bunlardan Şahika Boya 2013 yılında Badel Boya ise 2016 yılında kurulmuştur. Bu sanayi kuruluşlarının ilkinde 25, ikincisinde 32 kişi olmak üzere toplam 57 işgücü istihdam edilmektedir. Bu boya kuruluşlarından ilki gerek ürün ve gerekse de üretim teknolojisi bakımından Erzurum'un onur kaynağı olup tamamen yerli sermayeyle kurulmuştur. Üretilen boya çeşitlerini; su bazlı iç cephe boyaları, su bazlı dış cephe boyaları, akrilik boyalar, solvent bazlı boyalar, ahşaplara özel su bazlı boyalar, ahşaplara özel solvent bazlı boya ve vernikler, su bazlı iç cephe astarları, su bazlı

dış cephe astarları, solvent bazlı astarlar, endüstriyel boyalar, ısıya dayanıklı ve yanmaz boyalar, dönüşüm boyaları ve dekoratif boyalar gibi çeşitler oluşturmaktadır. Hem ülke içine hem de ülke dışına yönelik üretim yapmaktadır. Ülke içerisinde geniş bir pazarlama ağına sahipken ülke dışına Irak, Gürcistan, Somali, Azerbaycan ve Rusya'ya ihracat yapmaktadır.

Boya ve kimya sanayi sektöründe 2024 yılında Şahika Boya kuruluşunun toplam üretimi 1407 tondur (Tablo 2.6). Bu üretimin ürünlere göre dağılımı incelendiğinde; su bazlı boya 1108 ton, solvent bazlı boya 145 ton, antifriz 48 ton, cam suyu 106 ton, 216 ton şah blue üretimi yapılmaktadır.

Tablo 2.6. Şahika Boya Üretim Tesisinin 2024 Yılı Üretim Miktarları

Su bazlı boya	Solvent bazlı boya	Antifriz	Cam suyu	Şah blue	Toplam
1108 ton	145 ton	48 ton	106 ton	216 ton	1407 ton

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları (2024).

Kapalı alanı 8 bin m², açık alan ise 4 bin m² olan tesiste; boya ünitesi, ofis binası, araştırma geliştirme laboratuvarı, kalite kontrol laboratuvarı, su bazlı boya deposu, solvent bazlı boya deposu, hammadde deposu, kazan dairesi, atık depolama alanı yer almaktadır. Ayrıca tesiste bir adet ARGE laboratuvarı, solvent bazlı ve su bazlı boyalarının tasarımı üzerine çalışmaktadır. Diğer taraftan üretilen boyaların tamamı kalite kontrol denetiminden geçmekte ve onaylanan ürünlerin dolumu gerçekleşmektedir. Boya fabrikasında yılda 6 bin ton boya üretim kapasitesi mevcuttur. Üretimde kullanılan su bazlı boya ana hammadde olan kalsit (Niğde), titan (Almanya), tutkal (Kocaeli); solvent bazlı boya ana hammadde olan alkid reçineler (Çin), tiner (İstanbul), diğer yardımcı maddeler ise farklı bölgelerden tedarikçilerden temin edilmektedir.

Badel Boya firma ise boya dağıtım ve depo olarak faaliyet göstermektedir. Bu tesisin ise kapalı alan 3 bin m², açık alanlar ise 2 bin 500 m² üzerindedir. Boya dağıtım ve depolama faaliyetini sürdüren firmanın bu alanlar üzerinde depo ve ofis binası bulunmaktadır.

Her iki firmanın geniş alanlara kurulması; birçok farklı üretim alanının bulunması ve mamul madde için büyük yerlere ihtiyaç duyulmasıyla ilgilidir. Bu firmaların her ikisinin de üretim yaptıkları binaları ve alt üniteleri mülk sahiplerine aittir. Bunlardan

Şahika Boya işletmesi anonim şirket, Badel Boya işletmesi ise limitet şirket statüsündedir.

Boya ve kimya sanayi tesislerinde yıl boyunca üretim yapılmakla birlikte mayıs-kasım döneminde, inşaat sezonunun yoğun olması münasebetiyle hem üretim hem de yoğunluk artmaktadır. Tesislerin çalışma süreleri günlük mamul madde işleme kapasitesi, gelen hammadde kaynaklarına ve pazarın talebine göre bir, iki veya üç vardiya olabilmektedir. İşletmelerin ikisi de tek vardiya şeklinde üretim yapmakta ve işletme sahiplerinden mülakat neticesinde elde edilen bilgiye göre her geçen yıl üretimlerini sürekli olarak arttırmaktadırlar.

Bu kuruluşlardan Şahika Boya ürünlerini yurt içi olarak başta Erzurum olmak üzere 56 il ve ilçelerindeki 400 bayinin hizmetine sunmaktadır. Yurt dışında ise Irak, Gürcistan, Somali, Azerbaycan ve Rusya'ya ihracat yapmaktadır. Badel Boya üretimi ise tamamen başta Erzurum ve bölge illeri olmak üzere yurt içine yöneliktir. Bu kuruluşların her biri ISO ve TSE sertifikalarıyla üretim faaliyetlerini sürdürmektedir.

Fotoğraf 2.8. Şahika Boya, Tamamen Yerli Sermayeyle Kurulmuştur.

2.2.2.4. Banyo Malzemeleri Üretim

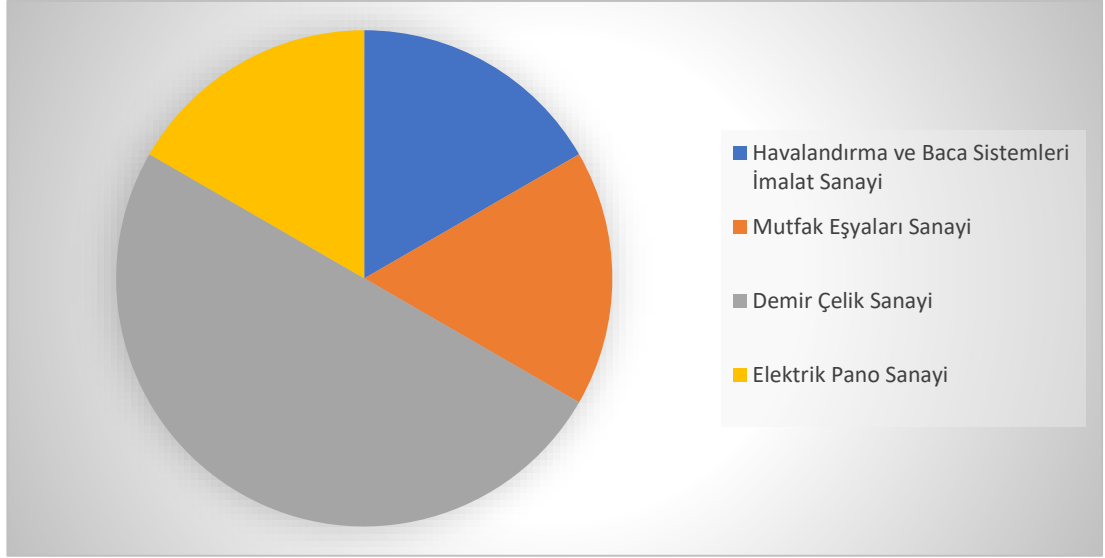
Banyo malzemeleri üretim sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde EYM Banyo ve Berrak Mermerit adında 2 tesis bulunmaktadır, bunlardan Berrak Mermerit 2015 yılında EYM Banyo ise 2022 yılında kurulmuştur. Bu işletmede 7 işgücü istihdam edilmektedir. Berrak Mermerit banyo malzemeleri üretim tesisinde cam duşa kabin çeşitleri, mika duşa kabin çeşitleri ve duş teknesi imalatı yapmaktadır. Bu işletmede yılda 10 ton polyester, 100 ton kalsit, 5 bin m² cam, 20 ton Alüminyum kullanılmaktadır. Bu hammaddelerden polyester ve alüminyum İstanbul, kalsit Aksaray, cam Bursa illerinden temin edilmektedir. Mülkiyeti işletme sahibine ait olan tesis 750 m² kapalı alana ve 3 bin m² açık alana sahiptir.

TSE üretim sertifikasına sahip olan tesiste imalat tek vardiya olarak gerçekleşmektedir. Yıl boyunca üretimin sağlandığı tesiste, inşaat sezonunda (mayıs-ekim) yoğunluk artmaktadır. İnşaat sektöründeki gelişmelere bağlı olarak her geçen yıl imalat artmaktadır. İmalat ürünleri Erzurum ve ilçelerinde bulunan müşterilerin yanı sıra çoğunlukla toptan ticari faaliyet şeklinde müteahhitlere yöneliktir.

Organize Sanayi Bölgesindeki ikinci firma olan EYM Banyo malzemeleri üretim tesisinde cam duşa kabin çeşitleri, mika duşa kabin çeşitleri ve cam balkon imalatı yapılmaktadır. Bu işletmede 2024 yılında 10 bin adet duşa kabin, 10 bin takım banyo dolabı, 100 bin m² cam balkon üretimi yapılmaktadır. TSE sertifikası ile üretim yapan bu işletmede 15 kişi çalışmaktadır. Bu firma da imalatını il içerisine yönelik gerçekleştirmektedir. Mülkiyet durumu kira olan tesis 2 bin m² kapalı alana ve 1200 m² açık alana sahiptir.

2.2.3. Metal Eşya Sanayi

Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesinde en fazla işletmenin olduğu altıncı sektörü metal eşya sanayi oluşturmaktadır. Metal eşya sanayi tesislerinin; %50'si (3 tesis) demir çelik sanayi, %17'si (1 tesis) elektrik pano sanayi, %16'sı (1 tesis) havalandırma ve baca sistemleri imalat sanayi, %17'si (1 tesis) mutfak eşyaları sanayi tesisleridir (Şekil 2.3). Söz konusu işletmelerin tamamı 2008-2019 devresinde kurulmuşlardır.

Şekil 2.3. Metal Eşya Sanayi Sektörel Dağılımı.

2.2.3.1. Havalandırma ve Baca Sistemleri İmalat Sanayi

Havalandırma ve baca sistemleri imalat sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Limdaş Havalandırma isimli bir tesis bulunmaktadır. Bu tesis 2011 yılında kurulmuş olup üretim 26 işgücü tarafından gerçekleştirilmektedir. Havalandırma ve baca sistemleri imalat sanayisi gerek ürün gerekse üretim teknolojisi bakımından Doğu Anadolu Bölgesi'nde tek olup bütün bölgeye hizmet vermektedir. Aynı zamanda ülkemizde TSE belgeli doğalgaz baca üretimi yapan sayılı firmalardan biridir. Tesiste üretilen ürün çeşitlerini; iklimlendirme sistemleri, vakum sistemleri, kare kanal tipi fanlar, hava dağıtım ürünleri ve hava kanalları oluşturmaktadır. Tesiste mühendisler tarafından çizilen projelerin imalatı yapıp sonrasında montajı yapılmaktadır. Fabrikada ve montaj sahasında iş sağlığı ve güvenliğini önemsenmekte böylece iş kazaları minimuma indirilmektedir. Tesis kurumsal firmaların gerek yurtiçinde gerekse yurtdışındaki projelerde çözüm ortaklığı yapmaktadır. Havalandırma ve baca sistemleri imalat sanayi tesisinde yılda 5 bin ton 316L paslanmaz çelik sac ve 5 bin ton 304 paslanmaz sac hammadde kullanılmaktadır. Kullanılan bu sac hammaddeler İstanbul ve Kocaeli illerinden temin edilmektedir.

Sanayi tesisi 3 bin m² kapalı ve 500 m² açık alana sahiptir. Limitet şirket statüsünde olan tesiste üretim yapılan binalar ve alt üniteler mülk sahibine aittir. Havalandırma ve baca sistemleri imalat sanayi tesisinde yılın tamamında üretim yapılmaktadır. Fakat kış

öncesi hazırlıklar bağlamında eylül, ekim ve kasım aylarında mevsimsel nedenlerden dolayı doğalgaz baca imalatı artmaktadır. Aynı şekilde inşaat sezonunda da sektörel yoğunluktan ötürü üretimde artış yaşanmaktadır.

Tesisin çalışma süreleri günlük mamul madde işleme kapasitesi, gelen hammadde kaynaklarına ve pazarın talebine göre bir veya iki vardiya olabilmektedir. Ancak işletmede tek vardiya şeklinde üretim yapılmaktadır. İnşaat sektöründeki talebe bağlı olarak yıllık üretimi her geçen yıl itibarıyla artmaktadır. CE ve TSE belgelerine sahip olan havalandırma ve baca sistemleri imalat sanayi tesisinin pazar alanı başta Erzurum ili ve ilçeleri olmak üzere Doğu Anadolu Bölgesi illeridir. Özellikle de bölge illerindeki hastane, fabrika binaları, oteller, alışveriş merkezleri, üniversiteler, termal tesisler ve kamu kuruluşlarının ihtiyacı tesisin üretimi vasıtasıyla karşılanmaktadır. Yurt dışında ise sadece Azerbaycan'a ihracat yapılmaktadır.

Fotoğraf 2.9. Limdaş Havalandırma Sanayi Kuruluşu TSE Belgeli Doğalgaz Baca Üretimi Yapan Ülkemizdeki Sayılı Firmalardan Biridir.

2.2.3.2. Mutfak Eşyaları Sanayi

Mutfak eşyaları sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Kafkas Endüstriyel Mutfak isimli bir sanayi tesisi bulunmaktadır. Bu tesis 2008 yılında endüstriyel mutfak sektörüne başlamıştır. Türkiye’de bulunan güçlü markanın (İnoksan Endüstriyel Mutfak) bölge bayiliğini yürütmektedir ve aynı zamanda 36 öncü marka firmanın bayiliğini yaparak endüstriyel mutfak sektöründe önde gelen firmalardan biri olmuştur. Endüstriyel mutfak sektöründe yüzlerce çeşit ürünle Doğu Anadolu Bölgesi’nde tek olup bu bağlamda başta Erzurum olmak üzere bölgenin tamamına hizmet vermektedir. Firma plastik ve züccaciyedeki tecrübesini teknoloji ile harmanlamış ve endüstriyel mutfakta projeler üretmeye başlamıştır. Mutfak eşyaları sanayi tesislerde 10 işgücü istihdam edilmektedir. Mutfak sektörüne 2008 yılında atılan işletmede; açık büfe ve servis ekipmanları, bulaşık yıkama makineleri ve ekipmanları, çalışma tezgâhları, çamaşırhane ekipmanları, davlumbazlar, fırınlar, pişiriciler, içecek ekipmanları, medikal ekipmanlar, soğutucular, temizlik ekipmanları ve yardımcı mutfak ekipmanlarının imalatı yapılmaktadır. Ayrıca şirket çok sayıda ürün ve güçlü markanın bayiliğini de yapmaktadır.

Tesis faaliyetlerini 2200 m² kapalı ve 3000 m² açık olmak üzere toplamda 5200 m² alanda sürdürmektedir. Limitet şirket statüsünde olan tesiste üretim yapılan binalar ve alt üniteler mülk sahibine aittir. Mutfak eşyaları sanayi tesisinde yılın tamamında üretim yapılmaktadır. İşletmede tek vardiya şeklinde üretim yapılmaktadır. TSE belgesi yanında mutfak eşyalarında kullanılan ürünlerin dayanıklı ve uzun ömürlü olması bağlamında ISO 16185 (paslanmaz çelik ve korozyona dayanıklı materyaller) sertifikası ve NSF sertifikası mevcut olan tesis; ürünlerini yurt içinde Erzurum, Erzincan, Bayburt, Gümüşhane, Kars, Iğdır ve Ardahan illeri başta olmak üzere ülke geneline pazarlamaktadır. Özellikle de bölge illerinde hastane, fabrika, otel, üniversite, yemek sanayi, kafe, restoran, pastane ve kamu kurumlarının mutfaklarının donatımında önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda profesyonel bir mutfak için A’dan Z’ye projeden kurulumuna kadar hizmet vermektedir.

2.2.3.3. Demir Çelik Sanayi

Demir çelik sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde üç tesis bulunmaktadır. Bu tesislerden Gözütok Metal 2010, Erkardem Metal 2013 ve Gama Çelik 2019 yılında

kurulmuştur (Fotoğraf 2.10). Demir çelik sanayi üretim tesislerinde toplamda 142 işgücü istihdam edilmektedir.

Gözütok Metal tesisinde üretilen ürün çeşitlerini; baca, modüler su deposu, çamaşır ve çöp şutları oluşturmaktadır. Bu işletmede yılda 100 ton rulo sac, 30 ton galvanizli sac, 50 ton paslanmaz sac, 30 bin adet sellektif, 100 ton alüminyum, 30 bin adet cam hammadde kullanılmaktadır. Rulo sac, galvanizli sac ve paslanmaz sac İstanbul ve Kocaeli'nden, sellektif Çin'den, alüminyum Ankara'dan ve cam ise Malezya ve Aydın'dan temin edilmektedir. Hammaddelerin temininde deniz yolu ve kara yolu tercih edilmektedir.

Diğer işletmelerde (Erkardem Metal ve Gama Çelik) üretilen ürün çeşitlerini; çelik konstrüksiyon, çelik kapı, korkuluk, endüstriyel yapıların imalatı ve montajı teşkil etmektedir. Erkardem Metal işletmesi günlük 30 ton, Gama Çelik işletmesi ise 30-50 ton arası demir işlemektedir. Kullanılan hammaddeler Hatay İskenderun ve Zonguldak Ereğli'den kara yoluyla temin edilmektedir. Erkardem Metal tesisinde üretilen ürün çeşitlerini; çelik konstrüksiyon, korkuluk, ferforje kapı ve pencere, dere-oluk sistemleri oluşturmaktadır. Bu işletmede yılda 870 bin ton hammadde kullanılmaktadır. Gama Çelik işletmesinde üretilen ürün çeşitlerini; çelik konstrüksiyon ve PVC doğrama çerçevesi oluşturmaktadır. İşletmede yılda 920 bin ton hammadde kullanılmaktadır.

Belirtilen sanayi tesislerinden Gözütok Metal işletmesi 10 bin m²'nin üzerinde kapalı alana sahipken açık alanı bulunmamaktadır. Erkardem Metal işletmesinin 2 bin 500 m² kapalı alanı ve 500 m² açık alanı mevcuttur. Gama Çelik işletmesi ise 5 bin m² kapalı, 1000 m² ise açık alana sahiptir. Firmaların tamamı limitet şirket olup üretim yaptıkları fabrika binaları ve alt ünitelerin mülkiyeti işleticilerine aittir.

Demir çelik sanayi tesislerinde yılın tamamında üretim yapılmaktadır fakat yaz aylarında sektörde yoğunluk yaşanmaktadır. Bütün işletmelerde tek vardiya şeklinde üretim yapılmaktadır. Sanayi işletmecilerinden mülakatlar neticesinde elde edilen bilgilere göre tamamının üretiminde artış söz konusudur. Bu sanayi tesislerinden Gözütok Metal adlı işletme ulusal pazarda, diğer işletmeler ise bölgesel pazarda ürünlerini satmaktadırlar. Bütün işletmeler üretim bağlamında gerekli tüm sertifikalara sahiptir.

Fotoğraf 2.10. Demir Çelik Sanayi Tesislerinde Günlük 300-500 Ton Arası Demir İşlenmektedir.

2.2.3.4. Elektrik Pano Sanayi

Elektrik Pano Sanayi sektörü bağlamında organize sanayi bölgesinde 2014 yılında kurulmuş olan bir tesis (Birleşim Elektrik) bulunmaktadır. Tesiste 40 işgücü çalışmaktadır. Bu kuruluş gerek ürün gerekse üretim teknolojisi bakımından Doğu Anadolu Bölgesi'nin en modern pano üretim tesisidir (Fotoğraf 2.11). İmalat edilen ürün çeşitlerini; dahili tip modüler pano, harici tip modüler pano, duvar tipi modüler pano, şantiye ve monitör tipi pano üretimi oluşturmaktadır. 2024 yılında Birleşim Elektrik tesisinin ürünlere göre dağılımı incelendiğinde; kompanzasyon pano 400 adet, sıva altı pano 1000 adet, sıva üstü pano 1000 adet, parmonik pano 100 adet, box pano 800 adet ve 2 bin adet dağıtım panosu üretimi yapılmaktadır.

Tesis hammaddeyi sac olarak alıp teknolojik makinelerde sac işleme işlemi yapıldıktan sonra elektrik montajını da yaparak müşteriye hazır halde sunmaktadır.

Elektrik pano üretim tesisinde kullanılan metal sac, Zonguldak Ereğli’den temin edilmektedir. Bu sanayi tesisinin faaliyetini sürdürdüğü kapalı alan 4200 m², açık alanı ise 1800 m²’dir. Limitet şirket statüsünde olan tesiste üretim yapılan binalar ve alt üniteler mülk sahibine aittir.

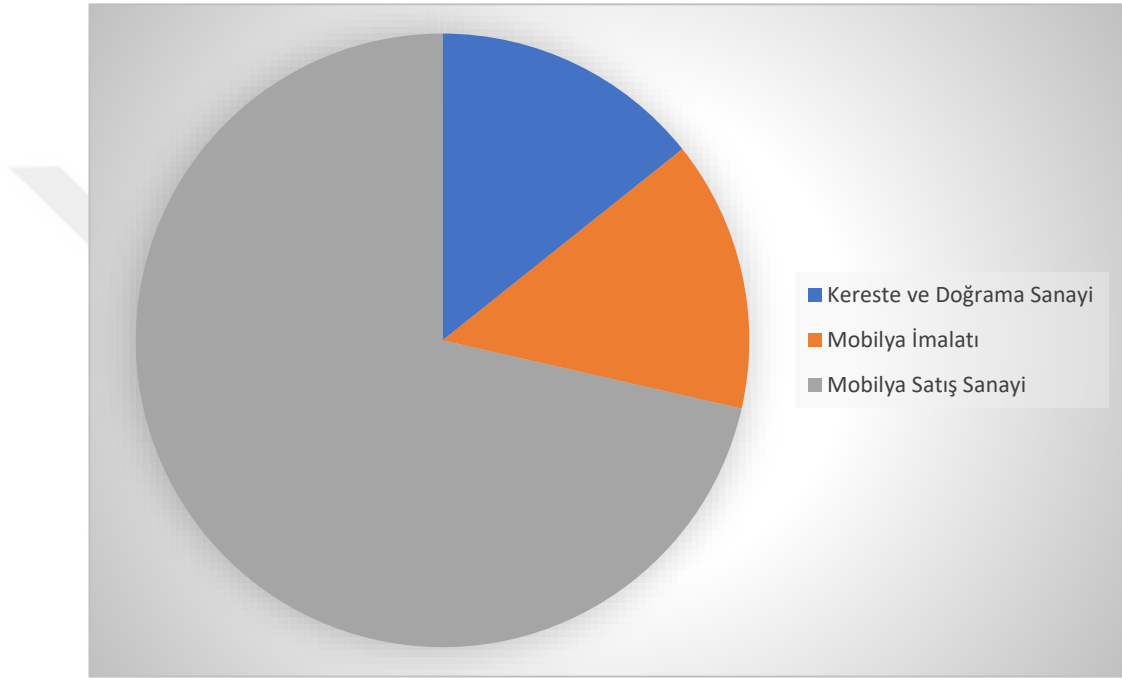
Elektrik pano üretim tesisinde yılın tamamında imalat yapılmakla birlikte, haziran, temmuz, ağustos, eylül aylarında üretim artmaktadır. Mülakatlar neticesinde elde edilen bilgilere göre üretimin yıllar içerisinde artışı söz konusudur. Üretimin yıllar itibariyle artış gösterdiği işletmede tek vardiya şeklinde çalışılmaktadır. Ulusal pazara hitap eden firmanın çoğunlukla müşterilerini kamu kuruluşları, fabrikalar ve müteahhitler teşkil etmektedir. Elektrik pano üretim firması TSE belgesine sahip olmakla birlikte toprak sürekliliği, ISO,4000 A Tip Testi ve 2000 V yalıtım ve rutin testlerini kendisi yapabilmektedir.

Fotoğraf 2.11. Birleşim Elektrik Adlı Firma Üretim Teknolojisi Bakımından Doğu Anadolu Bölgesi’nin En Modern Pano Üretim Tesisidir.

2.2.4. Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi

Orman ürünleri ve mobilya sanayi, Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesinde 2024 yılı itibariyle en fazla işletmenin olduğu dördüncü sektörü oluşturmaktadır. Orman ürünleri ve mobilya sanayi tesislerinin; %72'si (5 tesis) mobilya satış, %14'ü (1 tesis) kereste ve doğrama sanayi, %14'ü (1 tesis) mobilya imalatı sanayi tesislerinden ibarettir (Şekil 2.4).

Şekil 2.4. Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi Sektörel Dağılım (2024).

2.2.4.1. Kereste ve Doğrama Sanayi

Kereste ve doğrama sanayi sektöründe Organize Sanayi Bölgesinde Asya Gül Orman Ürünleri adında 1 tesis bulunmaktadır. Bu tesis 2016 yılında kurulmuştur. Kereste ve doğrama tesisinde 5 işgücü istihdam edilmektedir. Tesiste; ahşap kasalar, lambri ve palet üretimi yapılmaktadır. Hammadde olarak kereste alınmaktadır. Sağlam bir palet üretimi yapılabilmesi için uygun olan ağaç türleri çam ve kavaktır. Bu ağaçlarla yapılan paletler dayanıklı ve uzun ömürlüdür. Yıllık 700 bin adet palet üretimi yapılmaktadır.

Sanayi tesisinin kapalı alan 2 bin m², açık alanı ise 1800 m² üzerindedir. Limitet şirket statüsünde olan tesisin üretim yapılan binalar ve alt üniteler mülk sahibine aittir.

İşletmede tek vardiya şeklinde imalat yapılmaktadır. TSE belgeli tesiste üretim bölgesel pazara ve çoğunlukla da fabrikalara yöneliktir.

2.2.4.2. Mobilya İmalat ve Satış Sanayi

Mobilya imalat ve satış sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde 6 tesis bulunmaktadır. Bu tesislerden 1 tanesi mobilya üretim tesisi 5 tanesi mobilya satış firmasıdır. Bunlardan İsmode Mobilya üretim tesisi, 2018 yılında üretime başlamıştır (Fotoğraf 2. 12). Mobilya üretim tesisinde 35 işgücü istihdam edilmektedir. Tesiste üretilen ürün çeşitleri arasında; oturma grupları, yatak odaları, yaşam alanları, yemek odaları, gardırop ve kapı çeşitleri bulunmaktadır. Fabrikada kaliteli ve örnek nitelikte üretim yapılmaktadır. Üretimde hammadde olarak ham MDF yılda 4000-4500 adet, lam MDF yılda 500-1500 adet, tek yüz MDF yılda 1000-1500 adet, poliüretan tiner yılda 700-1000 kg, boya 3500-4000 kg, akrilik 1000-1500 adet, membran 100 kapak kullanılmaktadır. Bunlar Erzurum, İstanbul ve Ankara'dan temin edilmektedir. Mobilya üretim tesisi 4 bin 500 m² kapalı alanda, 1500 m² ise açık alanda üretim yapmaktadır. Bu tesisin geniş alanlara kurulması; birçok farklı üretim alanının bulunması ve mamul madde için büyük yerlere ihtiyaç duyulmasıyla ilgilidir. Tesisin üretim yapılan binaları ve alt üniteleri mülk sahibine aittir. Mobilya üretim tesisinde tek vardiya olarak yılın tamamında üretim yapılmaktadır. Aynı zamanda mobilya üretim tesisi TSE ve ISO belgelerine sahiptir.

Organize Sanayi Bölgesinde 5 firma mobilya satışı yapmaktadır. Bu işyerlerinde toplamda 94 kişi çalışmaktadır. Mobilya satış firmaları toplamda 60 bin m² kapalı alanda ürünlerinin depolama ve satışını sağlamaktadırlar. Mobilya imalat ve satış sanayi sektöründeki tesislerin hukuki statülerine incelendiğinde dört firma (Garanti Mobilya, Kasımoğulları Mobilya, İsmode Mobilya, Liderler Pazarlama) limitet şirket, bir firma ferdi mülkiyet (Yusuf Göçmenoğlu) ve bir firma da (Aksu Çarşı) anonim şirket statüsündedir. Firmaların hukuki statüleri tesislerin yönetim, büyüklük ve kurumsallaşma gibi özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Mobilya satış firmalarında tek vardiya şeklinde satış yapılmaktadır. Bütün işletmelerin kuruldukları yıldan bugüne kadar hem üretim hem de pazar ağında artış yaşanmıştır. Mobilya satış firmalarının pazar alanlarını başta Erzurum ve Doğu Anadolu Bölgesi illeri olmak üzere ülke geneli teşkil etmektedir.

Müşteriler arasında müteahhitlerin yanında doğrudan tüketiciler bulunmaktadır. Bu firmaların yurt dışı pazarlara açılma çalışmaları da devam etmektedir.

Fotoğraf 2.12. Mobilya Üretim Tesisi 2018 Yılında Son Teknoloji Makinalarla Üretime Başlamıştır.

2.2.5. Plastik ve Kimya Sanayi

Plastik ve kimya sanayi sektöründe 19 işletme faaliyet göstermektedir (Tablo 2.7, 2.4; Şekil 2.5). Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesinde gıda sanayi tesislerinden sonra en fazla sanayi tesisinin olduğu ikinci sektörü oluşturmaktadır. Bu tesislerden %37'si (7 tesis) plastik ambalaj üretimi, %21'i (4 tesis) gaz sanayi, %11'i (2 tesis) plastik doğrama sanayi, %16'sı (3 tesis) kimyasal temizlik ürünleri, %5'i (1 tesis) kimyasal hammadde üretimi, %5'i (1 tesis) laboratuvar malzemeleri üretimi ve %5'i (1 tesis) valiz imalatı sanayi alanındadır. Plastik sanayi ürünleri sektörün %71'ini oluşturmaktadır.

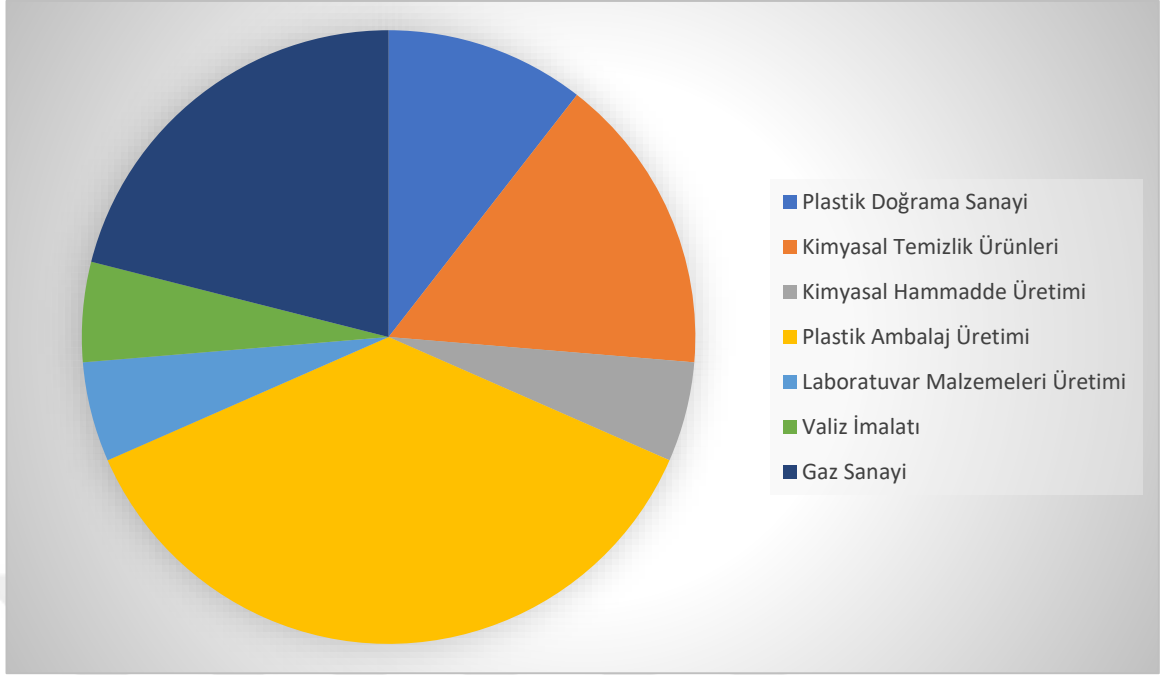
Tablo 2.7. Plastik ve Kimya Sanayi Sektöründe Faaliyet Gösteren Firmalar (2024).

Sanayi Tesisi	Kurulduğu Yıl
Üç-Er İnşaat	2014
Kılıçlı İnşaat	2018
Sümer Lojistik	2004
Anz Kimya	2016
Aydeniz Kimya	2014
Trieva Kimya	2023
Erteksan	1992
Erko Plastik	2007
Ayne Plastik	2017
B-plast Plastik	2018
Doğukim Otomasyon	2023
Doğu Plastik	2023
Bardaş	2017
Aklab Laboratuvar	2020
Triday Çanta	2023
Ergaz Sanayi	1975
Can Dadaş Akaryakıt	2004
Sağlar Gaz	2020
Lider Gaz	1999

Tablo 2.8. Plastik ve Kimya Sanayi Sektörel Dağılımı

Plastik Doğrama Sanayi	Kimyasal Temizlik Ürünleri	Kimyasal Hammadde Üretimi	Plastik Ambalaj Üretimi	Laboratuvar Malzemeleri Üretimi	Valiz İmalatı	Gaz Sanayi	TOPLAM
2	3	1	7	1	1	4	19

Kaynak: Anket sonuçları ve Erzurum 1. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü verileri.

Şekil 2.5. Plastik ve Kimya Sanayi Sektörel Dağılımı

Bu işletmelerin üç tanesi 1975 ve 1999 yıllarında, on altı tanesi de 2000 ve 2023 yılları arasında kurulmuştur. 2000 yılından sonra sanayi tesislerinin %86'sı üretime başlamıştır.

2.2.5.1. Plastik Doğrama Sanayi

Plastik doğrama sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde iki tesis (Üç-Er İnşaat ve Kılıçlı İnşaat) bulunmaktadır. Bu işletmeler sırasıyla 2014 ve 2018 yıllarında kurulmuştur. Plastik doğrama sanayi tesislerinde Üç-Er İnşaat'ta 9, Kılıçlı İnşaat'ta ise 12 kişi olmak üzere toplam 21 işgücü istihdam edilmektedir. Plastik doğrama sanayi tesislerinde PVC pencere sistemleri, sürme kapı ve pencere sistemleri, PVC kapı sistemleri, panjur sistemleri, kilitli PVC kapılar, PVC balkon kapıları ve PVC wc ve banyo kapıları üretilmektedir. PVC profilden üretilen bu ürünler ahşap ve demir doğramadan yapılan ürünlere göre uzun ömürlü, ısı ve ses yalıtımı sağlayan, dayanıklı ve düşük maliyetli ürünler olduğundan dolayı daha çok tercih edilmektedir. İşletmelerde kullanılan ürünler PVC profil, cam, cam çitası, sac destek profili, pencere ve kapı kolları, kapı ve pencere contaları, menteşe, kilit, vida ve silikon kullanılmaktadır.

Organize sanayi bölgesinde yer alan plastik doğrama sanayi tesislerinin kuruluşlarının kapalı ve açık alan durumları, büyüklüklerini gösteren unsurlar

arasındadır. Bu işletmelerden Üç-Er İnşaat işletmesi 1000 m² kapalı alanda, 500 m² ise açık alanda faaliyet göstermektedir. Kılıçlı İnşaat işletmesi ise 2 bin m² kapalı alanda, 8 bin m² açık alanda hizmet vermektedir. Her iki işletmede limitet şirketi statüsünde olup mülkiyetleri işletenlere aittir. Bu sanayi tesisleri on iki ay boyunca üretim yapmalarına rağmen nisan- kasım devresi inşaat sektörü dönemine denk geldiği için üretimde yoğunluk artmaktadır. İşletmelerde tek vardiya şeklinde üretim yapılmakta olup işletmeler kuruldukları yıldan günümüze kadar her yıl üretimlerini arttırmışlardır.

Plastik doğrama sanayi tesislerinin pazar alanlarını Doğu Anadolu Bölgesi illeri oluşturmaktadır. Belirtilen işletmelerde TSE kalite standartlarına uygun üretim yapılmaktadır.

2.2.5.2. Kimyasal Temizlik Ürünleri

Kimyasal temizlik ürünleri üretim sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Sümer Lojistik, Anz Kimya ve Aydeniz Kimya adlarında üç tesis bulunmaktadır. Bu işletmeler 2004, 2016, 2014 yılında kurulmuştur. Kimyasal temizlik ürünleri üretim tesislerinde 28, 5 ve 9 kişi olmak üzere toplam 42 işgücü istihdam edilmektedir. İşletmelerde mutfak temizlik grubu, genel ve kişisel temizlik grubu, çamaşır grubu, zemin temizlik grubu, araç temizlik grubu gibi kimyasal temizlik ürünleri üretilmektedir. Üretilen temizlik ürünlerinin içerdiği aktif maddeler doğada biyolojik olarak parçalanabilir ve çevre sağlığına uygundur.

Kimyasal temizlik ürünleri üretim sanayi sektöründe 2024'te üç kuruluşun toplam üretimi 500 tondur (Tablo 2.9). Bu üretimin sektörlere göre dağılımı incelendiğinde; Sümer Lojistik işletmesi mutfak temizlik grubu 40 ton, genel ve kişisel temizlik grubu 45 ton, 40 ton çamaşır grubu üretimi, Anz Kimya işletmesi mutfak temizlik grubu 45 ton, genel ve kişisel temizlik grubu 60 ton, çamaşır grubu üretimi 52 ton, 65 ton araç temizlik grubu üretimi, Aydeniz Kimya işletmesi mutfak temizlik grubu 57 ton, genel ve kişisel temizlik grubu 50 ton, çamaşır grubu üretimi 41 ton, 5 ton araç temizlik grubu üretimi yapmaktadır.

Tablo 2.9. Kimyasal Temizlik Ürünleri Üretim Sektörünün 2024 Yılı Üretim Miktarları

Kimyasal temizlik ürünleri sektörü	Mutfak temizlik grubu	Genel ve kişisel temizlik grubu	Çamaşır grubu	Araç temizlik grubu
Sümer Lojistik	40 ton	45 ton	40 ton	
Anz Kimya	45 ton	60 ton	52 ton	65 ton
Aydeniz Kimya	57 ton	50 ton	41 ton	5 ton
Toplam	142 ton	155 ton	133 ton	70 ton

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları (2024).

Organize sanayi bölgesinde yer alan kimyasal temizlik ürünleri sanayi tesisleri Sümer Lojistik 3 bin 500 m² kapalı alan, 3 bin m² açık alan, Anz Kimya 2 bin m² kapalı alan, 1000 m² açık alan, Aydeniz Kimya 2 bin m² kapalı alan, 2 bin m² açık alan olmak üzere 4 bin m² alanda üretim yapmaktadır. Limitet şirketi statüsünde olan kuruluşların üretim yapılan binaları ve alt üniteleri mülk sahibine aittir. Kimyasal temizlik ürünleri üretim sanayi tesisleri tek vardiya olarak yıl boyunca üretim yapmaktadır. TSE ve ISO sertifikasıyla üretim yapan firmaların pazar alanını Erzurum ve ilçeleri başta olmak üzere Doğu Anadolu Bölgesi illerindeki otel, hastane, okul ve yerel marketler oluşturmaktadır.

2.2.5.3. Kimyasal Hammadde Üretimi

Kimyasal hammadde üretim sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Trieve Kimya adında bir tesis bulunmaktadır. Bu işletme 2023 yılında üretime başlamıştır. Kimyasal hammadde üretim tesisinde 20 işgücü istihdam edilmektedir. İşletme, Eva (etilen, vinil, asetat) hammadde üretimi ve satışı yapmak için kurulmuştur. Eva denilen hammadde esnek, hafif, dayanıklılığı ile bilinen malzemedir. Genelde spor ürünleri, ayakkabı tabanları, terlik, çanta ve oyuncak gibi ürünlerde kullanılmaktadır. Sanayi tesisi 5 bin m² kapalı alanda yıllık 12 bin ton Eva granül hamur üretimi yapmaktadır. Anonim şirket statüsünde olan kimyasal hammadde üretim tesisinin üretim yapılan bina ve alt üniteleri kiradır. Tesisin çalışma süreleri günlük mamul madde işleme kapasitesi, gelen hammadde kaynakları ve pazarın talebine göre belirlenmiş olup on iki ay boyunca iki vardiya şeklinde üretim gerçekleştirilmektedir. Her geçen yıl üretimin artırıldığı kuruluştaki

TSE, ISO ve CE sertifikasıyla üretim yapılmaktadır. Şirketin üretimi ülke içi pazara yöneliktir.

2.2.5.4. Plastik Ambalaj Üretimi

Plastik ambalaj üretimi sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Er-tek-san, Erko Plastik, Ayne Plastik, B Plast Plastik, Doğukim Otomasyon, Bardaş Geri Dönüşüm ve Doğu Plastik adlarında 7 tesis bulunmaktadır. Bu işletmelerden Er-tek-san 1992, Erko Plastik 2007, Ayne Plastik 2017, B Plast Plastik 2018, Doğukim Otomasyon 2023, Bardaş Geri Dönüşüm 2017 ve Doğu Plastik 2023 yılında üretime başlamıştır. Plastik ambalaj üretimi sanayi sektöründe en az çalışan 8 kişi ile doğu plastik şirketinde, en çok çalışan ise 50 işgücü ile erko plastik tesisinde istihdam edilmektedir. Bu sanayi kuruluşlarında toplamda 149 kişi çalışmaktadır.

Bunlardan 1992 yılında kurulan Er-tek-san adlı işletmede teneke kutu, plastik kova ve pet şişe üretilmektedir. Bu tesiste teneke kutu için kullanılan metal hammadde Ereğli demir çelikten temin edilmekte yılda 800 ton kullanılmaktadır (Fotoğraf 2.13). Kuruluş yılı 2007 olan Erko Plastik isimli işletmede plastik kova (Fotoğraf 2.14) üretilmektedir. Plastik ambalaj üretimi sanayi sektöründe 2024'te iki kuruluşun toplam üretimi 24 milyon 144 bin adettir (Tablo 2.10). Bu üretimin sektörlere göre dağılımı incelendiğinde; ER-tek-san işletmesi 20'lik kova 1 milyon 300 bin adet, 10'luk kova 2 milyon adet, 3'lük kova 3 milyon adet, teneke kutu 1 milyon 600 bin adet ve 10 milyon adet pet şişe üretimi, Erko Plastik 20'lik kova 1 milyon 244 bin adet, 10'luk kova 2 milyon 200 bin adet, 3'lük kova 2 milyon 800 bin adet plastik kova üretimi yapılmaktadır. Plastik ürünlerde kullanılan plastik ise Sudi Arabistan'dan temin edilmektedir.

Tablo 2.10. Er-Tek-San ve Erko Plastik 2024 Yılı Üretim Miktarları

Firmalar	20'lik kova	10'luk kova	3'lük kova	Teneke kutu	Pet şişe
Er-tek-san	1 milyon 300 bin adet	2 milyon adet	3 milyon adet	1 milyon 600 bin adet	10 milyon adet
Erko plastik	1 milyon 244 bin adet	2 milyon 200 bin adet	2 milyon 800 bin adet	X	X
Toplam	2 milyon 544 bin	4 milyon 200 bin	5 milyon 800 bin	1 milyon 600 bin	10 milyon

Kaynak: Yerinde yapılan anket sonuçları (2024).

2017 yılında kurulan Ayne Plastik; klozet kapakları, rezervuar iç takım grubu, klozet körüğü, sifon serisi, yer sifonu, hortum ve bağlantı elemanları üretmektedir. 2024 yılında üretimine bakıldığında klozet kapağı 470 bin adet, 936 bin adet klozet körüğü, 310 bin adet iç takım, 100 bin adet rezervuar, 300 bin adet boşatma grubu üretimi yapmaktadır.

2018 yılında kurulan B Plast Plastikte sabitleme takozu, seviye derz artısı, yere tespit kroşesi, yerden ısıtma boru tutucu u klips, çelik çivili plastik dübel, elektrikli buat kasası, klozet kapakları, duş kanalları, yer süzgeçleri ve fayans derz artısı gibi plastik ürünleri üretilmektedir. 2024 yılında üretime bakıldığında sabitleme takozu 105 bin paket, seviye derz artısı 105 bin paket, çelik çivili plastik dübel 15 bin paket üretilmiştir.

Bunlardan 2023 yılında kurulan Doğukim Otomasyon ve Doğu Plastik adlı kuruluştaki ise farklı boyutlarda poşet üretimi yapılmaktadır. İşletmede 200 ton plastik hammadde kullanılmaktadır.

2017 yılında kurulan Bardaş Geri Dönüşüm adlı kuruluştaki ise tehlikesiz atıkların geri dönüşümü yapılmaktadır. 12 bin ton plastik geri dönüştürülmektedir.

Organize sanayi bölgesinde yer alan plastik ambalaj ürünleri üretim sanayi tesislerinin kapalı ve açık alan durumları incelendiğinde; Er-tek-san 3 bin m² kapalı, bin m² açık alanı, Erko plastik 2 bin 500 m² kapalı, 2 bin 500 m² açık alanı, Ayne plastik 3 bin m² kapalı, bin m² açık alanı, B Plast Plastik bin m² kapalı 500 m² açık alanı, Doğukim Otomasyon ve Doğu Plastik 1500 m² kapalı, 500 m² açık alanı, Bardaş Geri Dönüşüm 6 bin m² kapalı, 4 m² açık alanı mevcuttur.

Organize sanayi bölgesindeki plastik ambalaj ürünleri üretim tesislerinin mülkiyet durumları gözden geçirildiğinde üçünde üretim yapılan binalar ve alt ünitelerinin sahiplerine ait olduğu diğerlerinin ise kira olduğu belirlenmiştir. Plastik ambalaj ürünleri üretim sanayi tesislerinin hukuki statüleri incelendiğinde; Er-tek-san işletmesi anonim şirket, Erko Plastik işletmesi adi ortaklık, diğer işletmelerin ise limitet şirket olduğu belirtilmiştir.

Organize sanayi bölgesinde yer alan plastik ambalaj ürünleri üretim sanayi tesislerinin tümü on iki ay boyunca üretim yapmaktadır. Er-tek-san işletmesi ağustos ve eylül ayları arası bal sezonu olduğu için teneke kutu üretiminde artış olduğunu belirtmiştir. Bu işletmelerden Er-tek-san, B Plast Plastik, Doğukim Otomasyon ve Doğu

Plastik işletmeleri tek vardiya, Erko Plastik işletmesi üç vardiya, Bardaş Geri Dönüşüm ve Ayne Plastik iki vardiya şeklinde üretim yapmaktadır. Belirtilen işletmelerin tümünde, işletme sahipleri ile yapılan mülakatlara göre kuruldukları yıldan günümüze kadar üretimde sürekli artış olmuştur.

Plastik ambalaj ürünleri üretim tesislerinden Er-tek-san, Erko Plastik, B Plast Plastik ve Doğukim Otomasyon, Doğu Plastik işletmeleri ürünlerini yurt içinde Doğu Anadolu Bölgesi illerine pazarlarken diğer işletmeler ülkenin tamamına satmaktadırlar. Ayrıca bu şirketlerden Er-tek-san Irak, Erko Plastik Singapur, Rusya, Gürcistan, Dubai, Kuveyt, Sudi Arabistan, Irak ve Suriye, Ayne Plastik işletmesi Ortadoğu Balkanlarda ve Türk Cumhuriyetlerinde birçok ülkeye ihracat gerçekleştirmektedir. Bütün şirketler TSE ve ISO sertifikasıyla üretim yapmaktadır.

Fotoğraf 2.13. Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesinde Tek Olan Teneke Kutu Üretim Tesisi (Er-Tek-San) Yılda 800 Ton Hammadde Kullanmaktadır.

Fotoğraf 2.14. Plastik Kova Üretim Tesisi (Erko Plastik) Yılda 2 Bin Ton Plastik Hammadde İşlenmektedir.

2.2.5.5. Laboratuvar Malzemeleri Üretimi

Laboratuvar malzemeleri üretim sanayi sektöründe, organize sanayi bölgesinde Aklab Grup Laboratuvar isimli bir tesis bulunmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nde tek Türkiye genelinde sayılı sanayi tesisleri arasında bulunmaktadır (Fotoğraf 3.15). İşletmenin kuruluş amacı Türkiye'de üretimi olmayıp yurt dışından ithal edilen ürünlerin yurt içinde üretimini sağlamak, ülke ekonomisine katkı sağlamak ve istihdamı artırmaktır. Bu işletme 2020 yılında kurulmuştur. Laboratuvar malzemeleri üretim tesisinde 120 işgücü istihdam edilmektedir. İşletmede idrar bardağı, vakumlu idrar bardağı, kan tüpü, besiyer, petri ve numune kabı üretimi yapılmaktadır. Tesiste kullanılan plastik hammadde İstanbul'dan temin edilmektedir. Sanayi tesisinin 4 bin 500 m² kapalı 2 bin m² de açık alanı mevcuttur.

Laboratuvar malzemeleri üretim sanayi sektöründe 2024 yılında toplam üretimi 6 milyon 350 bin adettir. Bu üretimin ürünlere göre dağılımı incelendiğinde; idrar bardağı 1 milyon 500 bin adet, vakumlu idrar bardağı 1 milyon adet, kan tüpü 2 milyon adet, besiyer 300 bin adet, petri 800 bin adet, numune kabı 750 bin adet üretim yapılmıştır.

Laboratuvar malzemeleri üretim tesisinin fabrika binası ve alt üniteler mülk sahibine ait olup limitet şirket statüsündedir. Sanayi tesisinde yıl boyunca üretim yapılmaktadır. Ancak kasım- nisan devresinde sağlık kuruluşlarının artan talepleri doğrultusunda üretimde artış söz konusudur. Bu bağlamda işletme üç vardiya şeklinde, TSE ve ISO sertifikasıyla Avrupa standartlarına uygun üretim gerçekleştirmektedir. Laboratuvar malzemeleri üretim sanayi tesisinin pazar alanı gözden geçirildiğinde işletme ürünlerini bir taraftan Erzurum ve ilçeleri başta olmak üzere ulusal pazara sunarken diğer taraftan Almanya ve Bakü’de bulunan tesisleriyle de uluslararası sağlık sektörüne girmiş durumdadır.

Fotoğraf 2.15. Laboratuvar Malzemeleri Üretim Tesisi, Doğu Anadolu Bölgesi’nde Tek Türkiye Geneline İse Sayılı Sanayi Tesisleri Biridir.

2.2.5.6. Valiz İmalatı

Valiz imalatı üretim sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Triday Çanta adında bir tesis bulunmaktadır. Bu işletme 2023 yılında kurulmuştur (Fotoğraf 2.16). Bu üretim tesisinde çoğunluğunu kadınların (245 kişi) oluşturduğu 300 işgücü istihdam edilmektedir. İşletmede ABS valiz üretimi yapılmaktadır. Kullanılan ABS plastik sert, suya ve darbelere karşı dayanıklıdır aynı zamanda hafif olması nedeniyle kullanıcılar tarafından tercih edilmektedir. 2024 yılında 350 bin adet ABS valiz üretimi yapılmaktadır.

Organize sanayi bölgesinde yer alan valiz imalatı üretim sanayi tesisi, 15 bin m² kapalı alan, 3 bin 800 m² açık alanda üretim yapmaktadır. Limitet şirket statüsüne sahip olan firmanın üretim tesisleri kira durumundadır. Sanayi tesisinde on iki ay boyunca üretim gerçekleştirilmektedir. Fakat yaz aylarında tatil sezonu olduğu için üretim ve satışta artış söz konusudur. Her yıl üretim ve kapasitenin artırıldığı işletmede iki vardiya şeklinde üretim yapılmaktadır. İşletmenin üretimi hem ulusal hem de uluslararası pazarlara yöneliktir.

Fotoğraf 2.16. Valiz Üretim Tesisi, TSE ve ISO Sertifikalarıyla Avrupa Standartlarına Uygun Üretim Yapmaktadır.

2.2.5.7. Gaz Sanayi

Gaz sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde dört adet işletme vardır. Bu işletmeler bir adet LPG dolum tesisi, bir adet benzin istasyonu, iki adet tıbbi ve sınai gaz dolum tesisidir.

Ergaz LPG Dolum Tesisi 1975 yılında doğuda ilk kez Erzurum'da likit petrol gazı dolum ve depolama tesisi olarak kurulmuştur (Fotoğraf 2.17). Daha sonraki yıllarda ülke genelinde faaliyete geçmiştir. Kalkınmayı sağlamak ve işsizliği azaltmak en büyük gayesi olmuştur. Türkiye'nin enerji ihtiyacının büyük bir kısmına katkı sağlamaktadır. Tesis Türkiye ekonomisinde güçlü bir yere sahiptir. 1. Organize Sanayi Bölgesindeki tesiste 35 işgücü istihdam edilmektedir. Tüp imalatı yapılmaktadır. Yılda 335 bin tüp üretilmekte olup üretilen tüpler test aşamalarını geçtikten sonra dolum aşamasına geçilmektedir.

Can Dadaş Benzin İstasyonu 2004 yılında faaliyete geçmiştir. Akaryakıt satışı yapmaktadır. 6 işgücü istihdam edilmektedir.

Sağlar Tıbbi ve Sınai Gaz Dolum Tesisi Doğu Anadolu'nun her ilinde ismini ve kalitesini göstermek için 2020 yılında Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesinde kurulmuştur. Tıbbi ve sınai gaz deposu ve modern dolum sahasına sahip ve en güncel teknolojik cihazlarla donatılmıştır. Özel ve yüksek saflıktaki gaz üretimi ve satışı yapmaktadır. Gaz dolum tesisinde 7 işgücü istihdam edilmektedir. Yılda 1000 m³ oksijen kullanılmaktadır.

Lider Gaz Asetilen Üretimi ve Gaz Dolum Tesisi Erzurum ilinde ihtiyaç duyulan tüm gaz çeşitlerini üretmek için 1999 yılında kurulmuştur. Asetilen üretimi ve gaz dolum tesisi teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek pazarın ihtiyaçlarını doğru şekilde analiz ederek bugünkü büyüklüğüne ulaşmıştır. Sanayi kesiminde kullanılan bütün gaz ürünlerinin dolum ve üretimini yapmaktadır. Lider Gaz Asetilen Üretimi ve Gaz Dolum Tesisinde 10 işgücü istihdam edilmektedir.

Bu sanayi kuruluşlarından Ergaz LPG Dolum Tesisi 20 bin m² kapalı alan, 80 bin m² açık alanda üretim ve dolum yapmaktadır. Can Dadaş Benzin İstasyonu 2 bin m² açık alanda faaliyet göstermektedir. Sağlar Tıbbi ve Sınai Gaz Dolum Tesisi 5 bin m² kapalı alanda, bin m² açık alanda üretim ve dolum yapmaktadır. Lider Gaz Asetilen Üretimi ve Gaz Dolum Tesisi bin m² kapalı alanda, 5 bin m² açık alanda üretim ve dolum

yapmaktadır. Bu tesislerin geniş alanlara kurulması; birçok farklı üretim alanının bulunması ve mamul madde için büyük yerlere ihtiyaç duyulmasıyla ilgilidir.

Ergaz LPG Dolum Tesisi üniteleri arasında; tüp dolum tesisi, pompa dairesi, tanker boşaltma binası, işletme binası, bir adet küre tank, dört adet silindirik tank, tüp imalat fabrikası, trafo binası, garaj ve yardımcı binalar yer almaktadır. Bu üniteler, sanayi işletmesinin üretimini, kalitesini ve rekabet şartlarını belirleyici etmenleri oluşturmaktadır.

Organize sanayi bölgesindeki gaz sanayi tesislerinin mülkiyet durumları gözden geçirildiğinde üretim yaptıkları binaları ve alt ünitelerinin tamamı mülk sahiplerine aittir. Gaz sanayi tesislerinin hukuki statüleri incelendiğinde LPG dolum tesisi anonim şirket, benzin istasyonu ve tıbbi ve sınai gaz dolum tesisleri limitet şirket statüsündedir.

Organize sanayi bölgesinde bulunan gaz sanayi tesislerinin tümü on iki ay boyunca üretim ve satış yapmaktadır. Fakat LPG dolum tesisinde yaz aylarının gelmesiyle birlikte sobaların kaldırılmasından dolayı tüpe olan ihtiyaç artmaktadır, bu nedenle yaz aylarında tüp üretiminde ve satışında artış görülmektedir. Tıbbi ve sınai gaz dolum tesisinde ise kış aylarının gelmesiyle birlikte hastalıklar arttığından dolayı sağlık sektöründe kullanım artmaktadır. Bu nedenle oksijen gazına olan talepte artış görülmektedir. LPG dolum tesisi ve tıbbi ve sınai gaz dolum tesisleri tek vardiya, benzin istasyonu üç vardiya şeklinde üretim ve satış yapmaktadır.

Ergaz LPG Dolum Tesisi Erzurum, İzmir, Kocaeli, Konya, Bursa, İstanbul, Osmaniye’de bulunan dolum tesisleriyle Türkiye’nin tamamında faaliyet göstermektedir. Sağlar Tıbbi ve Sınai Gaz Dolum Tesisi Doğu Anadolu Bölgesi illerinde bulunan hastaneler ve sağlık kuruluşlarına ürünlerini satmaktadır. Yurt dışı ihracatı için girişimler devam etmektedir. Lider Gaz Asetilen Üretimi ve Gaz Dolum Tesisi Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ardahan, Kars illeri başta olmak üzere Doğu Anadolu Bölgesi’nde bulunan sanayi kuruluşlarına ürünlerini satmaktadır.

Ergaz LPG Dolum Tesisinde ISO 9001, TS EN ISO 9001, TSE belgesi, Marka tescil belgesi mevcuttur. Sağlar Tıbbi ve Sınai Gaz Dolum Tesisinin ise TSE, ISO sertifikaları ve medikal gaz izin belgeleri bulunmaktadır. Lider Gaz Asetilen Üretimi ve Gaz Dolum Tesisinin ise TS EN ISO 9001, basınçlı gaz tüpleri dolum yeterlilik belgesi, tehlikeli madde faaliyet belgesi, hizmet yeterlilik belgeleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.17. Ergaz LPG Dolum Tesisi Türkiye'nin Enerji İhtiyacın Büyük Bir Kısmina Katkı Sağlamaktadır

2.2.6. Tekstil Sanayi

Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesinde tekstil sanayinin yeni yeni yaygınlaştığı dikkat çekmektedir. İlk tekstil işletmesi olan Yavuz Tekstil 2019, ikincisi Cem Tekstil ise 2021 yılında kurulmuştur. Her ikisinin öncelikli amacı ilde kadın istihdamını artırmak olmuştur.

Kullanılan iplik ve kumaşların büyük çoğunluğu İstanbul ve Bursa başta olmak üzere farklı şehirlerden de temin edilmektedir. Tekstil tesislerinin ikisi de ulusal ve uluslararası pazara yönelik ürünler üretmektedir.

2.2.6.1. Giyim Sanayi

Tekstil sanayi üretim sanayi sektöründe organize sanayi bölgesinde Yavuz Tekstil ve Cem Tekstil isimli iki tesis bulunmaktadır. Giyim sanayi sektöründe faaliyet gösteren Cem Tekstil'de 110, Yavuz Tekstil ise 950 kişi olmak üzere toplamda 1060 işgücü (980 kadın) istihdam edilmektedir (Fotoğraf 2.18). Erzurum 1. Organize Sanayi Bölgesinde kadın için istihdam alanı yetersiz olduğu için tekstil firmaları kadın istihdamına önemli

derecede katkı sağlamıştır ve çalışanların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. İşletmelerde birçok ünlü markaya ürünler üretilmektedir. Kullanılan iplik ve kumaşların İstanbul ve Bursa başta olmak üzere farklı şehirlerden de temin edildiği belirtilmiştir.

Yavuz Tekstil isimli işletme 6 bin m² alan üzerine kurulmuş 5 katlı bir binada 30 bin m² kapalı alan da Jean ve konfeksiyon üretimi yapmaktadır, Cem Tekstil ise 10 bin m² kapalı alan da gömlek, bluz ve elbise üretimi gerçekleştirmektedir. Bunlardan birinci işletmenin (Yavuz Tekstil) bütün binaları mülk sahibine aitken ikinci işletmenin (Cem Tekstil) üretim binası kiradır. Bölgede yer alan giyim sanayi tesisleri yıl boyunca üretimini sürdürmektedir. İki işletme de tek vardiya şeklinde üretim yapmaktadır. Yavuz Tekstil 2024 yılında 2 milyon adet Jean ve konfeksiyon üretimi, Cem Tekstil ise 2024 yılında 400 bin adet gömlek, 400 bin adet bluz ve 270 bin adet elbise üretimi yapmıştır.

TSE, ISO 9001, CE belgeleri sertifikalarıyla üretim yapan giyim sanayi tesislerinin her ikisi de ulusal ve uluslararası alanda birçok firmaya ürün hazırlamaktadır.

Fotoğraf 2.18. Tekstil Sanayisi Bölgesindeki Fabrikalarda Çalışanların Çoğunluğunu Kadın İşgücü Oluşturmaktadır.

2.2.7. Tabela, Reklam ve Baskı Sanayi

Tabela, reklam ve baskı sanayinde toplam iki işletme bulunmaktadır. Bunlardan Kent Time Reklam tabela ve reklam sektöründe, Zafer Medya ise baskı sanayi kolunda faaliyet göstermektedir. İlk işletme (Kent Time Reklam) 2001 yılında, 2004 yılında ikinci bir işletme (Zafer Medya) kurulmuştur.

Tabela ve reklam sanayi sektöründe 12, baskı sanayi sektöründe 45 kişi olmak üzere toplam 57 işgücü istihdam edilmektedir. Tabela ve reklam sanayi işletmesinde cephe tabelaları, otobüs durakları, trafik yönlendirme tabelaları, totem ve pilon tabelalar, raylı sistemler, otopark tabelaları, display ürünler üretilmektedir. Baskı sanayi işletmesi modern donanımlı ekipmanlar ile katalog, afiş, kitap, dergi, ofset baskı, rulo etiket baskı, dijital baskı ve promosyon ürün baskı sektöründe üretime devam etmektedir. Tesislerin kapalı ve açık alan durumu incelendiğinde iki işletmede de 6 bin m² kapalı alan bulunmaktadır. Limitet şirket statüsündeki her iki işletmenin mülkiyeti işletmecilerine aittir.

Sanayi bölgesinde yer alan tabela, reklam ve baskı sanayi tesisleri on iki ay boyunca faaliyetlerini sürdürmektedirler. İki işletme tek vardiya çalışmaktadır. Tabela, reklam ve baskı sanayi tesislerinin pazar alanları incelendiğinde, Kent Time Reklam tabela ve reklam sanayi tesisinin yurtiçi birçok şehirde ofisi bulunmaktadır. Yurt dışında ofisi bulunan şirket, aynı zamanda yurt dışında pek çok kuruluşa da hizmet vermektedir. Zafer Medya baskı sanayi tesisi ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölge illerinin yanı sıra Doğu Karadeniz Bölümü illerindeki kurum ve kuruluşlara, bireysel müşterilere hizmet vermektedir. Kent Time Reklam kuruluşunda DIN EN ISO 9001, DIN EN ISO 14001, ISO 45001 ve ISO yerli malı belgelerine sahiptir. Zafer Medya ise TSE belgesine sahiptir.

2.2.8. Lojistik Taşımacılık

Lojistik taşımacılık sektöründe 1.Organize Sanayi Bölgesinde sekiz tane lojistik taşımacılık firması (Aras Kargo, Mng Kargo, Netlog Lojistik, Tezel Kargo, Borusan Lojistik, Ferhat Boztemur Lojistik, Dinçer Lojistik ve Sendeo Kargo) bulunmaktadır. Lojistik firmalarının 1.Organize Sanayi Bölgesinde bulunmaları sanayi tesisleri için büyük avantaj sağlamaktadır. Yurt içi yükleri hızlı bir şekilde istenildiği noktaya taşımaktadırlar. Lojistik taşımacılık sektöründe toplam 235 işgücü istihdam edilmektedir.

Lojistik taşımacılık sektöründeki işletmelerin mülkiyet durumları incelendiğinde, işletmelerin depolama üniteleri bağlamında beş işletmenin mülkü işleticilerine ait iken üç işletme ise kira durumundadır. Hukuki statüleri bakımından ise Ferhat Boztemur Lojistik ve Tezel Kargo işletmeleri limitet şirket, altı tanesi ise anonim şirkettir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesi, Erzurum'daki 3 Organize sanayi bölgesinden biridir. 1960'lı yılların başında adı konulmamış olsa da organize faaliyetlerle Erzurum'un yanı sıra Doğu Anadolu Bölgesi'nin tamamında ağırlığını hissettirmiş ve adeta doğu bölgesindeki konumuyla ticaretin başkenti olmuştur. Sanayi bölgesinin kuruluşu 1968 yılında tamamlanmıştır. Böylece Bursa, Manisa ve Konya'dan sonra Türkiye'nin 4'üncü Organize Sanayi Bölgesi unvanını almış ve sanayi faaliyetlerine başlanmıştır. Bu durumuyla da zamanla diğer bölgelere ilham kaynağı olmuştur.

Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan işyerlerinin sektörel bazda karşılaştıkları sorunlar aşağıda belirtilmiştir. Bu verilen bilgiler 85 sanayi tesisinin anket sorularına verdiği cevaplara göre tespit edilmiştir.

3.1. GIDA SANAYİNİN SORUNLARI

Un ve yem ürünleri sanayinde talep istikrarsızlığı, rekabet fazlalığı, kredi temin edememe, pazar sorunu, kalifiye eleman eksikliği ve kurumsallaşma ve planlama sorunları başta gelmektedir. Un ve yem ürünleri işletmeleri, Türkiye'nin doğusunda yer almasından dolayı batıdaki işletmelere göre hammadde temininde ve sevkiyatında maliyetin yüksek olması nedeniyle ulusal pazarda diğer işletmelerle rekabet etmekte zorlandıklarını ayrıca iklimin hammadde üretimi ve temininde olumsuz etkilerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Et ve et ürünleri imalat sanayide kalifiye eleman eksikliği, ulaşımın kısıtlı ve pahalı olması, maliyet ve rekabet fazlalığı, teknolojik gerilik, piyasa istikrarsızlığı, kurumsallaşma ve planlama sorunları, bürokratik sorunlar, yan sanayinin olmaması ve uzaklığı ayrıca iklim koşullarının elverişsiz olması nedeniyle girdi maliyetlerinin artması hammadde teminini zorlaştırmaktadır bu durum da işletmeleri olumsuz yönde etkilemektedir.

Şeker ve şekerleme üretim sanayinde kalifiye eleman eksikliği, maliyet ve rekabet fazlalığı, hammadde temini, piyasa istikrarsızlığı, kurumsallaşma ve planlama sorunları ayrıca üretimde kullanılan makinaların arızalandığında arızaların giderileceği teknik

personel ve ekipmanların olmaması nedeniyle makinaların arızalarının giderilememesinin büyük sıkıntılara neden olduğu belirtilmiştir.

Süt ve süt ürünleri sanayinde hammadde bulamama, ulaşımın kısıtlı ve pahalı olması, kalifiye eleman eksikliği, piyasa istikrarsızlığı önemli sorunlardır. Ayrıca kış mevsiminin uzun ve sert geçmesinden dolayı hayvanların içeride olmasından dolayı hammaddede azalmalar meydana geldiği ve çalışma koşulları zorlaştığından kalifiye eleman bulunamadığı belirtilmiştir.

Kuruyemiş imalatı sanayi de kalifiye eleman olmadığını belirtmiştir.

Yemek fabrikası sektöründe kalifiye eleman eksikliği, maliyet ve rekabet fazlalığı, piyasa istikrarsızlığı, kurumsallaşma ve planlama sorunları, bürokratik sorunlar ve yan sanayinin olmaması başlıca sorunlardır.

3.2. İNŞAAT VE YAPI MALZEMELERİ SANAYİ SORUNLARI

Yapı kimyasalları sanayinde ulaşımın kısıtlı ve pahalı olması, piyasa istikrarsızlığı, kredi ve sermaye sorunu başlıca sorunlardır.

Yapı malzemeleri sanayinde kredi ve sermaye sorunu, kalifiye eleman eksikliği, ulaşımın kısıtlı ve pahalı olması, hammaddenin uzak olması, elektriğin pahalı olması, maliyet ve rekabet fazlalığı başlıca sorunlardır.

Boya ve kimya sanayinde pazar sorunu, rekabet fazlalığı, talep istikrarsızlığı, kalifiye eleman eksikliği, maliyet fazlalığı gibi sorunlar mevcuttur. Ayrıca kış ayının uzun ve sert olmasının inşaat sektörünün kısıtlanmasına ve boya üretiminin azalmasına sebep olduğu söylenmiştir.

Banyo malzemeleri üretim sanayinde kalifiye eleman eksikliği başlıca sorun olarak belirtilmiştir.

3.3. METAL EŞYA SANAYİ

Havalandırma ve baca sistemleri imalat sanayinde kalifiye eleman eksikliği, ulaşımın kısıtlı ve pahalı olması, maliyet ve rekabet fazlalığı, piyasa istikrarsızlığı ve yan sanayinin olmaması ve uzaklığı başlıca sorunlardır. Ayrıca kış aylarının uzun ve sert olması nedeniyle iş ve çalışma şartlarının olumsuz etkilendiği belirtilmiştir.

Mutfak eşyaları sanayinde hammadde bulamama, kalifiye eleman eksikliği, piyasa istikrarsızlığı önemli sorunlardır.

Demir çelik sanayinde kalifiye eleman eksikliği, maliyet ve rekabet fazlalığı, hammadde temini, piyasa istikrarsızlığı, kurumsallaşma ve planlama sorunları, yan sanayinin olmaması ve uzaklığı başlıca sorunlardır. Ayrıca son yıllarda demir hammaddesinde ani yükselişler üretimin azalmasına ve maliyetlerin artmasına neden olmaktadır.

Elektrik pano sanayinde kalifiye eleman eksikliği, teknolojik gerilik, altyapı eksikliği ve bürokratik sorunlar işletmenin yaşadığı sorunlardır.

3.4. ORMAN ÜRÜNLERİ VE MOBİLYA SANAYİ

Orman ürünleri ve mobilya sanayinde kalifiye eleman eksikliği, ulaşımın kısıtlı ve pahalı olması, hammadde temini, yan sanayinin olmaması ve uzaklığı önemli sorunlardandır. Ayrıca soğuk ve kardan ötürü şehir içi nakliye ve montajda gecikmeler olduğu belirtmiştir.

3.5. PLASTİK VE KİMYA SANAYİ

Plastik doğrama sanayinde kalifiye eleman eksikliği, ulaşımın kısıtlı ve pahalı olması, maliyet ve rekabet fazlalığı başlıca sorunlardır.

Kimyasal temizlik ürünleri tesisinde hammadde temini, teknolojik gerilik, pazar sorunu başlıca sorunlardır.

Kimyasal hammadde üretim tesisinde kalifiye eleman eksikliği başlıca sorundur.

Plastik ambalaj üretim tesislerinde kredi ve sermaye sorunu, ulaşımın kısıtlı ve pahalı olması, maliyetler ve rekabet fazlalığı, hammadde temini, piyasa istikrarsızlığı önemli sorunlardır. Ayrıca yeni üretim yerleri açılarak istikrar sağlanabilir ve kalifiye eleman artabilir. Göç hakkında bir önlem alınmazsa ileriki dönemlerde çalışan personel bulmakta sıkıntılar yaşanabileceği söylenmiştir.

Laboratuvar malzemeleri üretim tesisinde nitelikli işçi temini, kurumsallaşma ve planlama sorunlarının olduğu belirtilmiştir.

Valiz imalat sektöründe ulaşımın kısıtlı ve pahalı olması, kredi ve sermaye sorunu, yan sanayinin olmaması ve uzaklığı başlıca sorunlardır.

Gaz sanayi sektöründe kredi ve sermaye sorunu, rekabet fazlalığı, kalifiye eleman eksikliği, ulaşımın kısıtlı ve pahalı olması, maliyet fazlalığı, hammadde temini, piyasa istikrarsızlığı başlıca sorunlardır. Ayrıca Erzurum hammaddeye uzak bir il olduğu için zorlanıyoruz. Mesela bir limanımız olsaydı hammaddeyi daha kolay ve ucuz şekilde alabilirdik. Karayolu ile gelmesi maddi açıdan sanayicileri sıkıntıya sokmaktadır. Bu nedenle Erzurumlu iş adamları dışarıya yatırım yaptıklarını söylemiştir.

3.6. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ulaşımın maliyetlerinin yüksek olması ve alternatifin olmaması sanayi kuruluşları için önemli bir sorundur. Erzurum'da hammadde temininde ve pazar alanlarına ulaşım konusunda genellikle kara yolu ulaşımı tercih edilmektedir. Erzurum'un Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgesine ve yakın çevresinde bulunan Gürcistan, İran ve Irak gibi ülkelerle ulaşımının kolaylaştırılması için buradaki karayolu standardının yükseltilmesi ve yüksek rakımlı bölgelerde tünellerin inşa edilmesi hem zaman hem de yakıt kullanımı yönünden tasarruf sağlayacaktır.

Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesi'nde yaşanan sorunlardan biri de kalifiye eleman eksikliğidir. Tüm sektörler bu sorunla karşı karşıyadır. Sanayi bölgesinde kalifiye eleman problemlerini çözmek için organize sanayi bölgesi sınırları içerisinde meslek liselerinin ve meslek yüksekokullarının kurulmasına ve bu okullarda uygulamaya yönelik faaliyetlerin artırılması sağlanmalıdır. Ayrıca organize sanayi bölgesinde bulunan işletmelerdeki iş verenler ve yöneticilerinin üniversiteler ve meslek liseleriyle etkileşim halinde olması ve öğrencilerin stajlarını bu işletmelerde yapmaları kalifiye eleman sorunun çözümüne katkı sağlayabilir.

Organize sanayi bölgesinde teşviklerin arttırılması için kredi temini konusunda işletmelerin kuruluş türlerine, kalkınma öncelikli bölgelere ve hacimlerine göre yeniden düzenlenmelidir, faizsiz veya düşük faizli kredi imkânı sağlanmalıdır. Ayrıca elektrik ve doğalgaz enerjisinin yüksek maliyetli olmasına çözüm olarak devlet tarafında enerji fiyatlarına verilecek teşvikler ile sanayiciler desteklenmelidir.

SONUÇ

Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesi'ndeki tesisler gelişim aşamaları bakımından %2'sinin 1975-1985, %5'inin 1986-1995, %4'ünün 1996-2005, %47'sinin 2006-2015 ve %42'sinin 2015-2025 yılları arasında kurulmuştur. 1.Organize Sanayi Bölgesi'ndeki işletmelerin kurulmasında birçok etmen etkili olmuştur. İlk olarak işletme sahiplerinin Erzurumlu olması, devletin teşvik tedbirleri, yerel rekabet yokluğu ve ucuz işgücü temini önemli etmenlerdir. Anket sorularını cevaplayan işletmelerin %95'inin Erzurumlu olduğu görülmüştür. Bunda insanların doğup büyüdüğü topraklara yatırım yapmak ve iş istihdamı sağlamak olmuştur.

1.Organize Sanayi Bölgesi'ndeki tesislerin sektörlere göre dağılışına bakıldığında; ilk sırada gıda sanayi gelmektedir, ardından plastik ve kimya sanayi gelmektedir. Bu iki sektör 1.Organize Sanayi Bölgesi'ndeki toplam sanayi tesislerinin %54'ünü oluşturmaktadır. Özellikle gıda sanayi sektörü 1.Organize Sanayi Bölgesi'ndeki tesis sayısı bakımından birinci sırada yer almaktadır.

1.Organize Sanayi Bölgesi'ndeki anket sorularını cevaplayan sanayi tesislerinin sahip olduğu kapalı alan büyüklükleri incelendiğinde: %80'inin 2.000 m² ve üzerinde kapalı alanda üretim yaptıkları görülmektedir. En büyük kapalı alana sahip olan işletmeler; gıda, gaz ve giyim sanayisidir.

1.Organize Sanayi Bölgesi'ndeki sanayi tesislerinin %87'si üretim yaptıkları fabrika binalarının ve alt ünitelerin sahibiyken; %13'ü ise üretim yaptıkları fabrika binalarında ve alt ünitelerde kiracı konumundadır. Sanayi tesislerinin tamamı yıl boyunca üretim yapmaktadır fakat sektörlerin üretim alanlarına göre yıl içerisinde belli aylarda üretimde artışlar görülmektedir.

1.Organize Sanayi Bölgesi'ndeki çalışan işgücünün %47'si çağrı merkezinde istihdam edilmektedir. İstihdam açısından çağrı merkezi; gıda sanayi (%20), tekstil sanayi (%14), plastik ve kimya sanayi (%8), lojistik taşımacılık ve metal eşya sanayi (%3), orman ürünleri ve mobilya sanayi ve inşaat yapı malzemeleri sanayi (%2), tabela, reklam ve baskı sanayi (%1) izlemektedir. 1.Organize Sanayi Bölgesi'ndeki istihdamın %80'den fazlası çağrı merkezi, gıda sanayi ve tekstil sanayi sektöründe çalışmaktadır.

Sanayi tesislerinin %9'u sadece Erzurum iline, %50'si Doğu Anadolu Bölgesi'ne, %41'i ulusal pazara ürünlerini satmaktadır. 1.Organize Sanayi Bölgesi'ndeki tesislerin %12'si ihracat yapmaktadır.

1.Organize Sanayi Bölgesi'ndeki tesislerin %60'ı limitet şirketken, %35'i anonim şirket, %4'ü ferdi mülkiyet, %1'i ise adi ortaklık işletmesidir.

KAYNAKÇA

- Arslan, K. (2005). “Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 275-294.
- Ataş, M. C. (2006). *İkitelli Organize Sanayi Bölgesi ve Mekânsal Etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cansız, M. (2010). *Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları*. Ankara: DPT Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2008). *Bölgesel Gelişmede Temel Araçlar ve Koordinasyon Alt Komisyon Raporu. Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, yayın no: DPT: 2766, ÖİK: 702.
- Ercan Dülgeroğlu, E. (1985). *Organize Sanayi Bölgeleri ve Türkiye Uygulaması*, Eskişehir: Türkiye 9. Dünya Şehircilik Günü.
- Ertin, G. (1998). “Türkiye’de Sanayi”. *Türkiye Coğrafyası*, 20, 163-183.
- Görgülü, M. (2017). *Elazığ Organize Sanayi Bölgesi ve Hayvan Ürünleri Organize Sanayi Bölgesi Atıksularının Özellikleri ve Arıtılabilirlik Çalışmaları*. (Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Koç, S. ve Bulmuş, C. (2014). “Organize Sanayi Bölgelerinin Bölge Ekonomilerindeki Etkinliklerinin Karşılaştırılması: Kayseri ve Sivas Örneği”. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 177-215.
- Organize Sanayi Bölgesi Üst Kuruluşu (OSBÜK) (2014). Erişim: 31 Ekim 2014, www.osbuk.org.
- Özdemir, M. (1990). *Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri*. TOBB, Yayın No: 155; Arge 65 Ankara: M N Ofset.
- Özer, Y.E. (2008). “Sanayi Bölgelerinin Gelişim Sürecinin Türkiye ve Dünyadaki Yansımaları”, *Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 91-102.

Saikkku, L. (2006). *Eco-industrial Parks: A Background Report for the Eco-industrial Park Project at Rantasalmi*. Publications of Regional Council of Etelaä-Savo, Tampere, Finland, 1.

Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2012). *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

Türkkan, E. (2001). Türkiye’de Sanayileşme (1980-2000)” A. Şahinöz (Der.) *Türkiye Ekonomisi Sektörel Analiz*. Ankara: İmaj Yayıncılık.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL 1: https://www.bosb.org.tr/bosb-sayfa-10-bosbnin_kurulusu.html (Erişim Tarihi: 22.11.2024).

URL 2: https://www.bosb.org.tr/bosb-galeri-47-hava_fotograflari.html (Erişim Tarihi: 13.11.2024).

URL 3: <https://meydip.sanayi.gov.tr/#/sb-atlas> (Erişim Tarihi: 13.11.2024).

URL 4: Sanayi gazetesi, <https://sp.sanayigazetesi.com.tr/> (Erişim Tarihi: 28.11.2024).

URL 5: <https://osbuk.org/view/osb/osbliste.php> (Erişim Tarihi: 28.11.2024).

EKLER

EK 1. Anket

Sayın Sanayici,

Bu ankette, “Erzurum 1.Organize Sanayi Bölgesi ve Mekânsal Etkileri” konulu araştırmada kullanılmak üzere çeşitli sorular bulunmaktadır.

Bu araştırma ile Erzurum’da sanayisinin kuruluşu yeri koşulları, tarihsel gelişimi, sektörel ve yapısal özellikleri ve çözüm önerileri üzerinde durulacaktır. Anketteki sorulara vereceğiniz cevaplar, sadece bu çalışma için kullanılacak olup, başka herhangi bir kurum veya kuruluşla paylaşılmayacaktır.

Vakit ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederim.

Muhammed Furkan PASİNLİ

Anket no: Sektör no: Tarih:

1. İş Yerinin Adı ve Unvanı

2. İş yerinin bulunduğu ilçe

3. İşyerinin hukuki durumu nedir?

- a) Ferdi Mülkiyet b) Komandit Şirket c) Kooperatif d) Adi Ortaklık
e) Limitet Şirket f) KİT h) Kolektif Şirket ı) Anonim Şirket
k) İktisadi Teşekkülü l) Diğer

4. İşletme sahibi nerelidir?

- a) Erzurum b) Diğer

5. İşletmenin ortak sayısı kaçtır?

6. İşletme sahibi ya da ortaklarının öğrenim durumu:

ADI SOYADI	İLKOKUL	ORTAOKUL	LİSE VE DENGİ	ÜNİVERSİTE

7. İşletme sahibi ya da ortaklarının önceki meslekleri nelerdir?

- a) Ticaret b) Sanatkâr, küçük sanayici, c) İlk İş Sanayicilik d) Çiftçi
e) Kamu çalışanı f) Diğer

8. İşletme hangi yılda kurulmaya başlandı?.....

9. İşletmenin ilk kuruluş sermayesini aşağıdakilerden hangisi teşkil etmiştir?

- a) Öz kaynak b) Ticaret c) Kredi d) Diğer (Miras gibi)

10. İşletme hangi yıl üretime başladı?.....

11. İşletmenin ilk kuruluş yeri burası mıdır?.....

12. Burada kurulmadıysa, daha önceki kuruluş yeri neresidir?

ÖNCEKİ YER	YER DEĞİŞTİRME NEDENİ	YER DEĞİŞTİRME TARİHİ

13. İşletmenin Erzurum'da kurulmasının ilk öncelikli nedeni hangisidir?

- a) Hammaddeye yakınlık b) Ulaşım kolaylığı c) Enerji kaynağına yakınlık
d) Pazara Yakınlık e) Su kaynaklarına yakınlık f) Devletin Teşvik Tedbirleri
g) Yerel Rekabet Yokluğu h) Erzurumlu olmak ı) Ucuz İşgücü Temini k) Diğer

14. İşletmenin Erzurum'da kurulmasının ikinci öncelikli nedeni hangisidir?

- a) Hammaddeye yakınlık b) Ulaşım kolaylığı c) Enerji kaynağına yakınlık
d) Pazara Yakınlık e) Su kaynaklarına yakınlık f) Devletin Teşvik Tedbirleri
g) Yerel Rekabet Yokluğu h) Erzurumlu olmak ı) Ucuz İşgücü Temini k) Diğer

15. İşletmenin bulunduğu yeri seçmesinde hangi faktörler etkili oldu?

- a) Arsa sahipliği b) Altyapı c) Ucuz arsa olanakları d) Karayoluna yakınlık e) Su kaynağı
f) Diğer sanayilere yakınlık g) Hammadde Temini h) Pazara Yakınlık ı) Diğerleri

16. İşletmenin başka bir yerleşim merkezinde şubesi var mı?

a) Yok b) Var ise c) Kendi şube

BİRİM ADI	ÜRETİM ALANI	YERİ

17. İşletme sürekli mi, mevsimlik olarak mı çalışmaktadır? a) Sürekli b) Mevsimlik

18. İş yerinde kaç vardiya halinde çalışılmaktadır?

19. İşletmenin kuruluşundan günümüze kadar üretimde bir artış sağlandı mı?

a) Evet b) Hayır c) Üretim durağandır

20. Hayır ise, üretim artışını sınırlayan faktörleri sıralayınız?

a) Sermaye yetersizliği b) Kalifiye eleman sorunu c) Talep azlığı d) Rekabet fazlalığı
e) Bürokratik Sorunlar f) Pazar istikrarsızlığı g) Diğerleri

21. Nisan 1994, Kasım 2000, Şubat 2001'deki Türkiye'deki ve 2008-2009 Dünya ekonomik krizinden nasıl etkilendiniz?

a) Üretim arttı b) Üretim geriledi c) Durağanlaştı d) Herhangi bir değişme olmadı

22. İstihdam edilen personelin niteliklerine ve cinsiyete göre dağılımı nedir? (Sayı olarak)

23. Çalışan personelin kökeni (nüfusa kayıtlı olduğu yer) daha çok neresidir?

a) Erzurumlu b) Bölgeden c) Türkiye genelinden d) Ülke dışından

24. İş yerinizdeki personelin ne kadarı daimî ne kadarı geçici personeldir?

a) kişi sürekli personel b) Kişi geçici personel

25. Geçici personelin hangi aylarda işe başlatıp hangi aylarda çıkış veriliyor?

Başlama:

Çıkış:

26. İşyerinde kullanılan hammaddeler nelerdir?

HAMMADE TÜRÜ	MİKTARI (Yıllık)	TEMİN EDİLDİĞİ YER

27. Hammaddeyi nereden temin ediyorsunuz?

a) Doğrudan üretici b) Tüccar c) İthal d) Tümü e) Diğer

28. Fabrikalardan yarı işlenmiş hammadde alıyor musunuz?

a) Evet b) Hayır

29. Yıllara göre Fabrika'nın yıllık üretim kapasitesi ne kadardır? (Ortalama yüzde)

1990 yılı

1995 yılı

2000 yılı

2005 yılı

2010 yılı

2015 yılı

30. Üretimin en yoğun olduğu aylar hangileridir, Neden?

31. İşletmenizde üretilen ürünleri nerede pazarlıyorsunuz?

a) Erzurum b) Doğu Anadolu c) Bölgesel..... d) Ulusal

e) Uluslararası (hangi ülkelere)

32. Müşterileriniz kimlerden oluşmaktadır? (Pazarlama kanalları)

a) Doğrudan tüketici b) Bayi c) Diğer sanayi kuruluşları d) Tüccar e) Market zincirleri

f) Kamu kuruluşları g) Müteahhitler

h) Diğer.....

ı) Hepsi

33. Pazarlama kuruluşunuz var mı?

- a) Var (bulunduğu yerler) a) Yerel b) Bölgesel c) Ulusal d) Yurtdışı
b) Yok

34. Ürün tanıtımınız yeterli midir?

- a) Evet b) Hayır

35. Su temini yeterli midir?

- a) Evet b) Hayır

36. İşletmenin kent merkezine olan uzaklığı nedir?

- a) 0 -1 km b) 1-2 km c) 3 -10 km d) 11-20 km e) 21-50 km f) 51-100 km g) Kent merkezi

37. Ulaşım imkânları yeterli midir?

- a) Evet b) Hayır

38. İşletmenin ana karayoluna uzaklığı ne kadardır?

- a) Kenarında b) 0 - 200 m c) 200 – 500 m d) 500 m -1km e) 1 - 2 km f) 2 – 5 km g) 5 -10 km h) 10 – 25 km i) 25 – 50 km j) 50 km - +

39. Hammaddenin alımında tercih edilen ulaşım sektörü hangisidir?

- a) Karayolu b) Denizyolu c) Havayolu

40. Mamul maddenin pazarlanmasında tercih edilen ulaşım sistemi hangisidir?

- a) Karayolu b) Denizyolu c) Havayolu

41. İlde demiryollarının bulunmasının kuruluşunuz için bir etkisi var mıdır?

- a) Evet.....
b) Hayır.....

42. İşletmenin sahip olduğu kapalı alan ne kadardır? (m²)

- a) 100-249 b) 250-999 c) 1.000-3549 d) 3500-7999 e) 8000-9999 f) 10.000 +

43. İşletmenin sahip olduğu açık alan ne kadardır? (m²)

- a) 100-249 b) 250-999 c) 1.000-3549 d) 3500-7999 e) 8000-9999 f) 10.000 + g) Açık alan yok

44. İşletmenin hangi ana üniteleri vardır?

- a) Üretim ünitesi b) Depo/Antrepo c) Park yeri d) Arıtma tesisi
e) Yakıt ve su deposu f) Atık madde deposu g) Sosyal tesisler

46. İşletmenizin hangi alt üniteleri vardır?

- a) Yönetim b) Hammadde Alımı c) Kalite kontrol d) Personel e) AR-GE f) Pazarlama
g) Halkla İlişkiler h) İthalat-İhracat ı) Muhasebe

47. İşletmenizin çevirici gücü ne kadardır? (kwh)

- a) 5-99 b) 100-199 c) 200-499 d) 500-999 e) 1.000 +

48. İşletmenin sahiplik durumu nedir?

- a) Kira b) Mülk işletmeye aittir

49. Yatırım projeleriniz var mı?

- a) Var
b) Yok

50. Başlıca yatırım projeleriniz nelerdir?

- a) Üretim teknolojilerini yenileme b) Üretimde çeşitlilik yaratma c) Yeni bina inşaatı
d) Makine artırımını e) Diğer

51. Yatırım projelerinizi engelleyen nedenler nelerdir?

- a) Sermaye yetersizliği b) Talep istikrarsızlığı c) Rekabet fazlalığı
d) Kalifiye eleman eksikliği e) Bürokratik sorunlar f) Kredi temin edememe
g) Pazar Sorunu h) Diğer

52. İşletme kurulduktan sonra gerçekleştirilen yatırımlar hangi alanlardadır?

- a) Arsa b) Bina c) Yeni ünite kurma d) Teknoloji yenileme
e) Makine artırımını f) Diğer

53. İşletmenin TSE belgesi var mı?

- a) Var b) Yok

54. İşletmenizin TSE dışında İSO, HACCP, CE, BRC, IFS ve benzeri kalite, güvenlik ve

hijyen sertifikaları var mı?

- a) Var
b) Yok

55. İşletmenizde kullandığınız makinelerin temin yeri neresidir?

a) Yerli (Türkiye içi) b) Yabancı c) Her ikisi de

56. Erzurum'da teşvik uygulamasının sanayiye ve işletmenize olumlu ya da olumsuz etkileri nelerdir?

a) Olumlu

b) Olumsuz

57. İşletmenizde iş gücünün (nitelikli-niteliksiz) eğitimiyle ilgili sıkıntı var mı?

a) Evet

b) Hayır

58. Meslek liseleri ve meslek yüksekokulları işletmenizde işgücü ihtiyacınızı karşılamada yeterli midir?

a) Evet yeterlidir. b) Kısmen yeterlidir. c) Hayır yeterli değildir. d)Bağılantısız.

59. İklimin işletmenizde hammadde, üretim, pazarlamada olumlu-olumsuz etkileri nelerdir?

a)

Olum.....

b) Olumsuz.....

c) Etkisiz

60. İşletmenin organize sanayi bölgesinde olmasının olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?

a) Olumlu.....

b) Olumsuz.....

61. Çevre kirliliği ve atık problemlerine karşı aldığınız bir önlem var mı?

a) Evet.....

b) Hayır

62. İşletmenin şu anda yaşadığınız ilk öncelikli sorunu hangisidir?

a) Hammadde bulamama b) Ulaşım sorunu c) Teknolojik eksikliği d) Enerji sorunu

e) Bürokratik Sorunlar f) Kredi ve Sermaye Sorunu g) Nitelikli İşçi Temini h) Pazar sorunu

ı) Rekabet fazlalığı k) Talep istikrarsızlığı l) Diğer

63. İşletmenin şu anda yaşadığınız ikinci öncelikli sorunu hangisidir?

- a) Hammadde bulamama b) Ulaşım sorunu c) Teknolojik eksikliği d) Enerji sorunu
 e) Bürokratik Sorunlar f) Kredi ve Sermaye Sorunu g) Nitelikli İşçi Temini h) Pazar sorunu
 ı) Rekabet fazlalığı k) Talep istikrarsızlığı l) Diğer.....

64. İşletmenizde kuruluş yeri ile ilgili yaşadığınız sorunlar nelerdir?

- a) Şehir içinde kalma b) Kent içi trafik yoğunluğu c) Su Temini
 d) Katı ve sıvı atık sorunu e) Görüntü kirliliği yaratma f) Diğer.....

65. Erzurum'da sanayinin karşı karşıya kaldığı sorunlar nelerdir?

- a) Kalifiye eleman eksikliği b) Arazi darlığı ve arsa bulma sorunu c) Ulaşımın kısıtlı ve pahalı olması d) Maliyetler ve rekabet fazlalığı e) hammadde temini f) Teknolojik gerilik g) Piyasa istikrarsızlığı h) Kurumsallaşma ve planlama sorunları ı) Altyapı eksikliği j) Bürokratik sorunlar k) Yan sanayinin olmaması ve uzaklığı l) Diğer.....

66. Erzurum'da sanayinin geleceği hakkında neler düşünüyorsunuz?

- a) Olumlu
 b) Olumsuz

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Muhammed Furkan PASİNLİ
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye coğrafyası Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	26.06.2025